

**RADNA GRUPA
ZA IZRADU
NACIONALNOG FSC STANDARDA ZA SERTIFIKACIJU I
GAZDOVANJE ŠUMAMA U CRNOJ GORI**

**NACIONALNI
FSC STANDARD ZA SERTIFIKACIJU I GAZDOVANJE
ŠUMAMA
U CRNOJ GORI**

**- TREĆI NACRT -
*Jun, 2006***

LUX-DEVELOPMENT S.A.
Agence luxembourgeoise pour
la Coopération au Développement

SADRŽAJ

Lista skraćenica (akronima) korišćenih u tekstu Trećeg nacрта FSC Nacionalnog standarda za gazdovanje šumama u Crnoj Gori.....3

Uvod

Razvoj Nacionalnog FSC Standarda za gazdovanje šumama4

Nacionalni standard za sertifikaciju i gazdovanje šumama u Crnoj Gori -Treći nacrt.....9

Prilozi

Prilog I - popis naziva i definicija koji su relevantni za primjenu Nacionalnog Standarda za sertifikaciju i gazdovanje šumama u Crnoj Gori Rječnik23

Prilog II - Lista zaštićenih biljnih i životinjskih vrsta33

Prilog III - Spisak propisa koji su relevantni za primjenu Nacionalnog Standarda za sertifikaciju i gazdovanje šumama u Crnoj Gori41

Prilog IV - Najznačajnije međunarodne obaveze koje se tiču sektora šumarstva

Vezano za izradu projekta:

Molimo vas da svoje komentare i prijedloge pošaljete na sledeću adresu:

Projekat: Izrada nacionalnih FSC standarda za sertifikaciju šuma

www.fsccg.org

Jelena Dragović, koordinator FSC Nacionalne Radne Grupe

e-mail adresa: dragovicjelena71@cg.yu i

Mr Dragan Roganović, predsjednik RG

e-mail adresa: roganovicd@cg.yu

**LISTA SKRAĆENICA (AKRONIMA) KORIŠĆENIH U TEKSTU TREĆEG
NACRTA NACIONALNOG FSC STANDARDA ZA GAZDOVANJE
ŠUMAMA U CRNOJ GORI**

CITES (Convention on International Trade in Endangered Species of Wild Flora and Fauna) - Konvencija o međunarodnoj trgovini ugroženim vrstama divlje flore i faune

GMO - Genetski modifikovani organizmi

GTZ (Gesellschaft fur Technische Zusammenarbeit) – Udruženje za tehničku saradnju

FODEMO (Forest Development of Montenegro) – Razvoj šumarstva u Crnoj Gori

FSC (Forest Stewardship Council) – Savjet za nadzor u šumarstvu

ILO (International Labour Organisation) – Međunarodna organizacija rada

ITTO (International Tropical Timber Organisation) - Međunarodna organizacija tropskog drveta

NVO - Nevladina organizacija

PMF - Prirodno matematički fakultet

RA (Rainforest Alliance) – Savez za prašume

RG – Radna grupa

SSSCG -Savez samostalnih sindikata Crne Gore

ŠVV – Šume visoke vrijednosti

UN (United Nations) - Ujedinjene Nacije

USAID (United States Agency for International Development) – Agencija Sjedinjenih Država za međunarodni razvoj

USA (United states of America)- Sjedinjene Američke Države

UVOD

RAZVOJ NACIONALNOG FSC STANDARDA ZA GAZDOVANJE ŠUMAMA U CRNOJ GORI

Opšti pregled šumskog fonda

Šume u Crnoj Gori predstavljaju značajno prirodno bogatstvo i zauzimaju prostor od oko 620.870 ha, što čini 45% od ukupne njene površine. Zajedno sa neobraslim zemljištem na površini od oko 122.240 ha koje su svrstane u šumska zemljišta, šume i ova zemljišta zauzimaju površinu od 743.0610ha ili 53,8%.

Površina šuma po tipu uzgoja, namjeni i vlasništvu je priložena u tabeli ispod

	Ha
Državne šume i šumska zemljišta	500 041
Privredne šume i šumska zemljišta	347 581
Visoke šume	212 261
Izdanačke šume	39 721
Šikare i makije	46 571
Neobrasle površine za pošumljavanje	49 571
Zaštitne šume	66 283
Goleti	73 220
Neplodna zemljišta	36 847
Ostala zemljišta	36 373
Nacionalni parkovi	12 957
Visoke šume	6 178
Izdanačke šume	1 350
Šikare	4 929
Privatne šume	243 568
Visoke šume	39 418
Izdanačke šume	88 736
Šikare	101 033
Makije	14 381
Ukupno	743 609

Drvne zalihe

Drvna masa u šumama Crne Gore, prema raspoloživim podacima iz šumskoprivrednih osnova, elaborata i drugih programa gazdovanja šumama, iznosi 72 056 699 m³ od čega četinara 29 499 651 m³ ili 40,98% i lišćara 42 529 144 m³ ili 59,02%.

U državnim šumam privrednog karaktera drvena masa iznosi 53 101 876m³ ili 73,69% od čega četinara 26 499 651m³ ili 49,90% i lišćara 26 602 225 m³ ili 50,10%.

U privatnim šumama drvne zalihe iznose 12 425 819 m³ ili 17,24% od ukupne količine, od čega četinara 1 171 920 m³ ili 9,43% i lišćara 11 253 899 m³ ili 90,57%

Tekući godišnji zapreminski prirast u svim šumama Crne Gore procijenjen je na 1 489 189 m³ od čega četinara 627 533 m³ ili 53,34% i lišćara 506 356 m³ ili 44,66%.

*

U okviru saradnje i humanitarnih operacija Velike vlade Luxemburga da podrži Republiku Crnu Goru a posredstvom agencije **Lux –Development** formiran je projekat „Razvoj šumarstva u Crnoj Gori“ (**FODEMO**). Projekat je je započet u martu 2003-će i trajaće do marta 2006-te godine. Suština projekta je da pomogne Crnoj Gori u razvoju i revitalizaciji šumarstva, pri čemu treba da se razvije i Nacionalni standard za sertifikaciju i gazdovanje šumama koji će ispunjavati zahtjeve FSC¹-a kroz konsultativni i participativni proces. Standard treba da bude osnova za sertifikaciju i održivo gazdovanje šumama u Crnoj Gori. Takođe, ovaj standard treba da bude primijenjen na cijeloj teritoriji Crne Gore i uzme u obzir ukupnu vrijednost svih funkcija šume, uključujući proizvodnu, prirodnu (biodiverzitet) i socijalnu funkciju, u skladu sa principima i kriterijima FSC-a.

Izrada Nacionalnog Standarda

Tim za realizaciju projekta izrade *Nacionalnog FSC standarda za sertifikaciju i gazdovanje šumama u Crnoj Gori* počeo je sa radom u avgustu 2004 godine da bi ubrzo zatim, 24.11.2004., bio organizovan prvi informativna radionica (workshop) na kojoj su svim učesnicima kojih se tiče ovaj proces obezbijedene informacije o mogućnostima FSC-a prilikom pristupanja tržištu a koje se može postići putem sertifikacije šuma. Radionica je imala zadatak da svim učesnicima u procesu obezbijedi i odgovarajuće razumijevanje procesa standardizacije, te da otvori diskusiju o ključnim pitanjima u šumarstvu koja se tiču standarda i da uspostavi veze između razvoja Nacionalnog FSC standarda i obaveza vezanih za postizanje održivog razvoja na nacionalnom nivou. Nakon radionice, formirana je *Radna Grupa za izradu Nacionalnog FSC standarda za sertifikaciju i gazdovanje šumama u Crnoj Gori* (u daljem tekstu Radna Grupa), koja je doprinjela razvoju tog standarda u formi Prvog, Drugog pa potom i Trećeg nacrtu, koji će se dostaviti FSC-u na odobravanje. Sastavni dio Radne Grupe je i grupa za tehničku podršku.

¹ FSC = Forest Stewardship Council = Savjet za nadzor u šumarstvu

Radnu Grupu Crne Gore čine sledeći članovi:

1. Ekonomska komora: Mensura Nuhodžić (Biznis centar Bijelo Polje) i Goran Popović (Privredna komora)
2. Socijalna komora: Ljiljana Vladičić (SSSCG, sindikat za šumarstvo) i Aleksandar Drljević (NVO Zeleni Crne Gore)
3. Komora za zaštitu životne sredine: Danka Petrović (PMF, odsjek za Biologiju) i Dragan Roganović (Republički zavod za zaštitu prirode)

Sastavni dio Radne grupe su i:

- a) Gupa za tehničku podršku: Ranko Kankaraš (Ministarstvo Poljoprivrede, Šumarstva i Vodoprivrede) i Alija Bralić (Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede) koji nemaju pravo glasa, ali učestvuju u ostalim aktivnostima Radne grupe (diskusije, komentari, replike i davanje prijedloga)
- b) Predstavnik firme Rainforest Alliance, koja je angažovana za uvođenje Nacionalnog standarda za sertifikaciju šuma u Crnoj Gori: Jelena Dragović.

Do sada je održano dvadeset i jedan sastanak Radne Grupe. Na šestom sastanku, održanom 19.05.2005 godine u Podgorici usvojen je Prvi Nacrt, na petnaestom sastanku Radne Grupe, održanom 09.01.2005 godine u Podgorici usvojen je Drugi Nacrt, dok je Treći nacrt, Nacionalnog Standarda za sertifikaciju i upravljanje šumama u Crnoj Gori, usvojen na dvadeset i prvom sastanku održanom 03.03.2006.

Ovaj standard je značajan zbog toga što će se primjenjivati na velikim šumskim površinama pri svim aktivnostima gazdovanja u šumarskom sektoru, i od strane svih kandidata i ostalih relevantnih učesnika na cijeloj teritoriji Crne Gore.

RFA je obezbjedio svoj input za Nacionalni FSC Standard za Crnu Goru koristeći iskustva iz nacrtu FSC standarda za Hrvatsku, Nemačku, Bugarska, Češka, Rumunija i Italija.

Treći Nacrt Nacionalnog Standarda za sertifikaciju i gazdovanje šumama u Crnoj Gori će biti dostupan na web strani Nacionalne inicijativa za razvoj FSC standarda u Crnoj Gori (www.fsc.org) svim zainteresovanim stranama na uvid.

Treći Nacrt Nacionalnog FSC Standarda za sertifikaciju i gazdovanje šumama napisan je od strane nezavisne Radne Grupe, uz podršku Rainforest Alliance / Smartwood, Lux Development-a i Ministarstva poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede, a kroz FODEMO projekat.

NACIONALNI FSC STANDARD ZA SERTIFIKACIJU I GAZDOVANJE ŠUMAMA U CRNOJ GORI

- TREĆI NACRT -

1. Princip # 1: Saglasnost sa zakonima i FSC principima

Gazdovanjem u šumarstvu poštovaće se svi zakoni koji se primenjuju u državi, međunarodni ugovori i sporazumi koje je ta država potpisala, i biće u skladu sa principima i kriterijumima FSC-a.

1.1 Gazdovanjem u šumarstvu poštovaće se svi državni i lokalni zakoni kao i zahtjevi administrativne prirode.

1.1.1. Kandidat će sprovoditi aktivnosti na gazdovanju šumama, poštujući sve zakone i druge administrativne propise vezane za gazdovanje šumama. (Anex III)

1.1.2. Odgovorno osoblje treba da bude svjesno relevantnih zakonskih obaveza i odgovornosti.

1.2 Svi primjenljivi i zakonom predviđeni troškovi, takse, kao i druge obaveze treba da budu plaćeni.

1.2.1. Kandidat treba da obezbijedi dokaze o svim primjenljivim i zakonski predviđenim troškovima, taksama, kao i drugim obavezama plaćenim na vrijeme.

1.3. U zemljama potpisnicama, poštuju se sve obavezujuće odredbe međunarodnih sporazuma kao što su CITES, ILO Konvencija, ITTA kao i konvencija o biološkoj raznolikosti.

1.3.1. Kandidat treba da bude upoznat sa svim potpisanim i ratifikovanim međunarodnim konvencijama. (Anex IV)

1.3.2. Aktivnosti u šumi treba da demonstriraju poznavanje primjenljivosti međunarodnih konvencija¹.

1.4 Neusaglašenosti između domaćih propisa i Principa i kriterijuma FSC-a biće ocjenjivane od slučaja do slučaja, u cilju sertifikacije, i to od strane Sertifikatora koji u svakom pojedinačnom slučaju obezbjedjuje uključivanje strana na koje se to odnosi.

1.4.1. Uočena neusaglašenost između zakona i FSC standarda treba da se zabilježi od strane kandidata i da se prezentuje Sertifikacionom tijelu, radi rješavanja sa FSC-om, crnogorskom RG i drugim zainteresovanim stranama (Vlada).

¹ vidjeti listu primenljivih zakona u Anexu III

1.4.2. Neusaglašenost između zakonskih obaveza i FSC standarda treba da se riješe između FSC-a, FSC sertifikatora, zakonodavnih tijela i kandidata.

1.5 Šumska područja treba da budu zaštićena od ilegalnih sječa, naseljavanja i nedozvoljenih aktivnosti.

1.5.1 Kandidat treba da uspostavi i sprovodi sistem za praćenje ilegalnih aktivnosti².

1.5.2 Kandidat dokazuje da konstantno preduzima mjere u pravcu stalnog otkrivanja ilegalnih i neovlašćenih aktivnosti.

1.6 Kandidat će pokazati svoju dugoročnu opredijeljenost da će se pridržavati FSC Principa i kriterijuma.

1.6.1 Kandidat će obezbijediti pismeni dokument o dugoročnom obavezivanju FSC principima i kriterijumima.

1.6.2. Kandidat dokazuje u javnim i privatnim diskusijama podršku FSC-u.

2. Princip # 2: Zakup; prava i obaveze korišćenja

Dugoročni zakup i prava korišćenja zemljišta i šumskih resursa biće jasno definisani, dokumentovani i zakonski određeni.

2.1. Jasan dokaz dugoročnog prava na korišćenje zemljišta (na primjer, vlasništvo nad zemljištem, običajna prava ili ugovori o zakupu) mora biti predložen.

2.1.1. Kandidat treba da prikaže jasan dokaz dugoročnog prava na korišćenje šume i zemlje (npr. naziv zemlje, običajna prava, sporazum o zakupu i ugovor o koncesiji).

2.1.2. U slučaju da korisnik šume nije i vlasnik zemlje, treba da postoji pisani dokument sa vlasnikom u smislu punomoćja vezanog za gazdovanje šumom.

2.2. Lokalne zajednice koje imaju zakonska ili običajna prava posjedovanja ili korišćenja zadržavaju kontrolu do nivoa koji je potreban da bi zaštitili svoja prava ili resurse, osim ukoliko dobrovoljno pristanu da druge agencije preuzmu kontrolu nad šumskim aktivnostima.

2.2.1. Kandidat identifikuje sve korisnike zakonskih i običajnih prava.

2.2.2. Kandidat kroz aktivnosti gazdovanja, treba da poštuje pravo lokalnog stanovništva na posjedovanje i korišćenje šumskih resursa, na način da to ne utiče na održivost šumske biocenoze.

² nedozvoljena sječa, naseljavanje, ispaša, ribolov i lov, bespravno korišćenje ostalih šumskih resursa i ostavljanje posječenih stabala u šumi

- 2.2.3. U slučaju koncesija za korišćenje šuma, dodijeljenih od strane države, kandidat treba da obezbijedi dokumentaciju koja će dati za pravo lokalnoj zajednici korišćenje sporednih šumskih proizvoda i dr. djelatnosti³, a da to ne remeti aktivnosti gazdovanja šumama.
- 2.2.4. U slučaju da postoje običajna prava, kandidat treba da razgovara sa interesnim grupama o planiranju i implementaciji aktivnosti šumskog gazdovanja.
- 2.2.5. Kandidat treba da dozvoli lokalnom stanovništvu korišćenje sekundarnih šumskih proizvoda za zadovoljavanje ličnih potreba, ako ne postoji direktan uticaj na stabilnost šumskih ekosistema i na ostale ciljeve gazdovanja.

2.3. Odgovarajući mehanizmi će biti upotrebljeni u rješavanju sporova oko prava posjedovanja i korišćenja. Okolnosti i status bilo kojeg riješenog spora će biti posebno razmatrani u procesu sertifikacije. Sporovi većih razmjera u koji je uključen značajan broj pitanja će po pravilu diskvalifikovati taj proces iz sertifikacije.

- 2.3.1. Kandidat treba da sprovodi sve potrebne mjere koje će imati za cilj izbjegavanje sporova.
- 2.3.2. Kandidat treba da utvrdi zakupnička i korisnička prava u slučaju indetifikovanih sporova.

3. Princip # 3: Prava starosjedilaca-NIJE PRIMJENLJIV-

Uvažavaće se i poštovati zakonska i običajna prava starosjedilaca na posjedovanje, korišćenje i gazdovanje svojom zemljom, područjima i bogatstvima.

Objašnjenje: Autohtono stanovništvo, po definiciji UN-a, ne postoji u Crnoj Gori i kao takav, ovaj princip se ne može primjeniti.

4. Princip # 4: Društveni odnosi i prava radnika

Aktivnostima šumskog gazdovanja treba održavati ili dugoročno poboljšavati društveni i ekonomski položaj šumarskih radnika i lokalne zajednice.

4.1. Lokalnim zajednicama, unutar ili u okolini šumskih područja kojim se gazduje, biće omogućeno zapošljavanje, obuka i druge usluge.

- 4.1.1. Kandidat treba da osigura da poslovima u šumarstvu rukovode i da ih obavljaju samo zaposleni koji su stručno obrazovani i obučeni za te poslove.
- 4.1.2. Kandidat treba da, pod istim uslovima, daje prednost lokalnim stručnjacima, preduzimačima i radnicima u oblasti šumarstva.

³ lov, ribolov, sport, turizam, itd

4.1.3. Kandidat izdvaja finansijska sredstva (dio prihoda) za razvoj lokalne zajednice u skladu sa zakonskim propisima.

4.2. Gazdovanje šumama biće u skladu sa svim primjenljivim zakonima i propisima koji se odnose na zdravlje i sigurnost zaposlenih i njihovih porodica.

4.2.1. Kandidat priprema, organizuje i sprovodi mjere zdravstvene zaštite na radu koje su u skladu sa važećim zakonima i standardima.

4.2.2. Kandidat treba da provjerava i obezbjeđuje ispravnost alata i opreme.

4.2.3. Kandidat i ugovarači treba da sprovedu i dokumentuju obuku zaposlenih (kroz kurseve), a koja se odnosi na zdravstvenu zaštitu i zaštitu na radu.

4.2.4. Kandidat ima polisu o zaštiti na radu i uspostavljen sistem zaštite na radu.

4.3. Garantuju se prava radnika na organizovanje i dobrovoljne pregovore sa poslodavcima, kako je navedeno u Konvencijama 87 i 98 Međunarodne organizacije rada (ILO).

4.3.1. Kandidat garantuje prava na slobodu udruživanja i zaštitu prava zaposlenih, u skladu sa Konvencijom 87 ILO.

4.3.2. Svi radnici treba da budu u mogućnosti da oforme sindikat ili da se pridruže sindikatu po svom izboru, svojevremeno, bez straha od kaznenih mjera i zastrašivanja.

4.3.3. Kandidat je dužan da organizuje i adekvatno sprovodi mjere informisanja zaposlenih, za promjene u poslovanju preduzeća i gazdovanju šumama, koje na bilo koji način mogu uticati na uslove rada.

4.4. Planiranje i gazdovanje mora uzeti u obzir i rezultate procjene uticaja na društvo. Neophodno je kontaktirati ljude i grupe (i muškarce i žene) na koje ove aktivnosti direktno utiču⁴.

4.4.1. Kandidat uzima u obzir procjenjeni uticaj gazdovanja šumama na društvo prepoznavanjem zainteresovanih grupa i konsultacijama sa njima i prepoznavanjem uticaja šumarskih aktivnosti na zainteresovane strane;⁵

4.4.2. U slučaju negativnog socijalnog uticaja kandidat sprovodi mjere za smanjenje ili uklanjanje negativnog socijalnog uticaja.

4.4.3. Kandidat treba da evidentira i dokumentuje rezultate konsultacija sa strankama na koje aktivnosti gazdovanja direktno utiču.

4.4.4. Kandidat treba da se konsultuje sa susjedima ako su oni direktno pogođeni sa aktivnostima gazdovanja.

4.4.5. Kandidat treba da održava puteve koje koristi, i da oštećenja koja pri tom nastanu odmah sanira.

⁴ Modifikovan kriterijum na Generalnoj skupštini FSC 2002.

⁵ Izrada i sprovođenje mjera za ublažavanje i eliminaciju svih negativnih uticaja; Međusobne konsultacije sa zainteresovanim grupama, a sam rezultat konsultacija mora biti uključen u aktivnosti gazdovanja

- 4.4.6. Zone od arheološkog, kulturnog i historijskog značaja kao i posebne zone koje su od značaja za zajednicu treba da budu označene kao zone posebnog režima gazdovanja i treba da budu zaštićene.

4.5. Primjenjivaće se odgovarajući mehanizmi koji će rješavati žalbe i utvrđivati odgovarajuće nadoknade u slučajevima gubitka ili štete na zakonskim ili običajnim pravima korišćenja, imovini, resursima i načinu života lokalnog stanovništva. Preduzimaće se mjere kako bi se izbjegli takvi gubici i štete.

- 4.5.1. Kandidat treba da postigne dogovor sa lokalnim stanovništvom, kroz konsultativni proces, u cilju rešavanja žalbi i utvrđivanja nadoknade u slučajevima gubitka ili štete.
- 4.5.2. U slučajevima gubitka ili štete koje su proizašle kao rezultat šumarskih aktivnosti, kandidat treba da posjeduje dokumentovane mehanizme utvrđivanja nadoknade.
- 4.5.3. Kandidat treba brzo da, ispravi štete i obezbijedi fer kompenzacije u slučajevima štete i gubitaka

5. Princip # 5: Koristi od šume

Gazdovanjem šumama podstičaće se efikasna upotreba mnogobrojnih šumskih proizvoda i usluga da bi se osigurala ekonomska održivost i širok spektar ekološke i društvene koristi.

5.1 Gazdovanjem šumama težiće se ekonomskoj održivosti istovremeno vodeći računa o ekološkim, društvenim i operativnim troškovima proizvodnje i obezbjeđivaće sredstva neophodna za održavanje ekološke produktivnosti šume.

- 5.1.1. Kandidat treba da prikaže svoje aktivnosti u godišnjim planovima sa procjenjenim izvorima sredstava⁶ (izvođački projekat).
- 5.1.2. Kandidat obezbeđuje po zahtevu, u okviru godišnjeg plana, opis svih troškova koje su vezani za sprovođenje društvenih i ekoloških obaveza, a koje proizilaze iz Principa 4 i 6 FSC Standarda.
- 5.1.3. Kandidat treba da obezbijedi dokaz da su aktivnosti gazdovanja ekonomski održive što se iskazuje u šumskoj osnovi.

5.2 Gazdovanjem šumama i marketinškim aktivnostima težiće se optimalnoj upotrebi i lokalnoj proizvodnji raznih šumskih proizvoda.

- 5.2.1. Kandidat treba da dokumentuje i uzme u obzir zahtjeve kupaca za šumskim proizvodima.
- 5.2.2. Kandidat treba marketinški da istraži nove prodajne potencijale za različite šumske proizvode.

⁶ zakup, koncesione nadoknade, takse i rente

5.3 U gazdovanju šumama maksimalno će se redukovati gubitci od sječa i prerade i na taj način će se izbjegavati štete na drugim šumskim resursima.

5.3.1. Sve aktivnosti u šumi treba da se sprovedu na način kojim se ne remeti šumski red.

5.4 U gazdovanju šumom treba težiti jačanju i raznovrsnosti lokalne privrede, izbjegavajući njenu zavisnost od samo jednog šumskog proizvoda.

5.4.1. Kandidat treba da teži jačanju i proširivanju lokalne ekonomije iskorišćavanjem nedravnih šumskih proizvoda samo onda kada to ne ugrožava ciljeve gazdovanja i stabilnost šumskih ekosistema.

5.4.2. Kandidat treba da pod jednakim uslovima da prednost lokalnoj preradi šumskih proizvoda i što većoj finalizaciji proizvoda.

5.5 Aktivnostima u gazdovanju šumama identifikovaće se, održavati i gde je moguće unaprijediti vrijednosti šumarskih usluga i resursa kao sto su npr. slivna područja i ribarstvo

5.5.1. Kandidat pokazuje da procijena aktivnosti gazdovanja šumama jasno podrazumeva i njihov potencijalni uticaj na višestruku ulogu šume u saglasnosti sa kriterijumom 6.1.

5.5.2. Moguće negativne uticaje šumarskih aktivnosti treba ublažiti ili eliminisati

5.6 Upotreba šumskih proizvoda ne smije premašiti granicu koja je trajno održiva.

5.6.1. Sječe u šumama se vrše po osnovu proračunatog etata i jasno se baziraju na principu trajnosti gazdovanja.

5.6.2. Godišnji etat po površini i zapremini treba odrediti na osnovu dokumentovanih i stručnih podataka.

5.6.3. Stepenn stvarnog etata ne prekoračuje kalkalativni etat za vrijeme uređajnog perioda, osim ako trenutno prekoračenje nije prouzrokovano spoljašnjim faktorima kao što su elementarne nepogode ili entomološkim i fitopatološkim faktorima.

5.6.4. Privremeni stepenn stvarnog etata koji je iznad kalkulativnog etata je jasno dokumentovan, a tehničke mjere se uvode da bi se u budućnosti uspostavila ravnoteža među njima.

6 Princip # 6: Uticaj na okolinu

Gazdovanjem šumama će se očuvati biološka raznolikost i njene vrijednosti, vodni resursi, zemljište i jedinstveni i osetljivi ekosistemi i predjeli, i na taj način održati ekološke funkcije i specifičnost šume.

6.1 Potrebno je uraditi procjenu uticaja na životnu sredinu u skladu sa nivoom i intenzitetom šumskog gazdovanja, jedinstvenošću resursa na koje se utiče i na adekvatan način ih uključiti u sistem gazdovanja. Procjena će uključiti važnost predjela i uticaj objekta za neposrednu preradu. Procjenu uticaja na životnu sredinu treba sprovesti prije početka aktivnosti kojima se narušavaju staništa.

- 6.1.1.** Kandidat treba da obezbijedi sprovođenje Procjene uticaja na životnu sredinu, u skladu sa važećim zakonskim propisom. (Prilog III).
- 6.1.2.** Procjena uticaja na životnu sredinu treba da uključi sagledavanje mogućih negativnih uticaja na zemljište, vodne resurse, sporedne šumske proizvode i uopšte biodiverzitet, i posebno uticaje na rijetke, endemične, ugrožene i zaštićene biljne i životinske vrste i tipove staništa koji su značajni za zaštitu.
- 6.1.3.** Kandidat treba da obezbijedi, posle konsultacija sa kompetentnim institucijama⁷, dokumenta koja sadrže evidentirana područja sa visokim ili jedinstvenim biološkim vrijednostima unutar gazdinske jedinice.

6.2 Zaštitiće se rijetke i ugrožene vrste i njihova staništa (npr. oblasti gniježdenja i ishrane). Uspostavljaju se rezervati za očuvanje i zaštitu koji odgovaraju nivou i intenzitetu gazdovanja šumama i jedinstvenošću resursa na koje se utiče. Biće kontrolisan nedozvoljeni lov, ribolov, postavljanje zamki i sakupljanje sporednih šumskih proizvoda.

- 6.2.1.** Kandidat u saradnji sa nadležnim institucijama⁸ koje se bave zaštitom prirode i životne sredine, treba da vodi inventar i kartira prisustvo rijetkih zaštićenih i ugroženih vrsta i njihovih staništa.
- 6.2.2.** Kandidat treba da predlaže zone zaštite utvrđenih nalazišta rijetkih, zaštićenih i ugroženih vrsta i staništa, u zavisnosti od uslova koji vladaju u gazdinskoj jedinici i susjednim nalazištima.
- 6.2.3.** Kandidat treba da predlaže rezervate za očuvanje šumskog genofonda u šumama shodno uslovima, za njihovo osnivanje.
- 6.2.4.** Za vrijeme parenja – mriješćenja lovnih vrsta, divljači i ptica kandidat ne treba da sprovodi šumarske aktivnosti (lov, ribolov, itd.) koje se negativno odražavaju na te procese.

6.3 Ekološke funkcije i vrijednosti ostaju netaknute, poboljšane ili ponovo uspostavljene, uključujući:

- a) šumsku obnovu i kontinuitet,**
- b) genetsku raznovrsnost, raznovrsnost vrsta kao i raznovrsnost ekosistema,**

⁷ Kompetentne institucije za biodiverzitet: Republički zavod za zaštitu prirode, PMF - Fakultet za biologiju, Biotehnički institute, Prirodnjački muzej, Institut za šumarstvo

⁸ Nadležne institucije u oblasti zaštite prirode: Republički zavod za zaštitu prirode, Ministarstvo zaštite životne sredine i uređenja prostora, JP Nacionalni parkovi Crne Gore

c) prirodne cikluse koji djeluju na produktivnost šumskih ekosistema.

- 6.3.1.** Gazdovanje šumama treba da se zasniva na načelima očuvanja prirodne strukture šuma.
- 6.3.2.** U mješovitim sastojinama aktivnosti sječe treba da obezbijede održanje prirodne strukture
- 6.3.3.** U svim tipovima šuma prosječno se ostavlja 5 prezrelih, trulih i natrulih stabala po hektaru prirodnom procesu raspadanja, kako bi se obezbijedilo obavljanje prirodnih procesa.
- 6.3.4.** U svim tipovima šuma, po hektaru treba sačuvati najmanje 5 starih i izdubljenih stabala, stabla sa ptičjim gnijezdima, dubeca mrtva stabla i mrtvo drvo. Nakon prirodnog rušenja, ta stabla treba ostaviti da se prirodno razgrade uzimajući u obzir zahtjeve o zaštiti radnika, izletnika, rekreativaca i ostalih, kao i o zaštiti glavnih puteva i mjesta za odmor.
- 6.3.5.** U raznodobnim sastojinama, prilikom grupimične sječe, najveća pojedinačno posječena površina ne smije da bude veća od 0.5 ha, dok ukupna grupimična sječa može da bude veća od 0,5ha.
- 6.3.6.** U jednodobnim sastojinama, dozvoljene su samo sječe obnavljanja i to jedino u slučaju dobre sjemenske produkcije.
- 6.3.7.** Kandidat treba da utvrdi i kartira površine u šumskom području sa visokim vrijednostima očuvanja u šumi, kao što su izvori, tresave, tresetišta, bare, močvare, jezera.i sl., i oko njih uspostavlja zaštitne zone.
- 6.3.8.** Svako pošumljavanje treba da bude biološki opravdano, sa obrazloženjem da je to neophodno, o čemu kandidat vodi odgovarajuću dokumentaciju kako bi se spriječilo gubljenje rijetkih i ugroženih vrsta i ekološki vrijednih nešumskih staništa.
- 6.3.9.** Šumska područja s prirodnom vegetacijom, kao i livade, koje se održavaju košenjem ili ispašom, ne bi trebalo da se pošumljavaju.
- 6.3.10.** Sječa na rubu šume nije dozvoljena u slučajevima kada postoji opasnost od stvaranja erozije, negativnog uticaja vjetra i/ili kada nije obezbijedjeno podmladjivanje i ostali uslovi.
- 6.3.11.** U registrovanim sjemenskim sastojinama treba primjenjivati jedino sanitarnu sječu.

6.4 Reprezentativni uzorci postojećih ekosistema zaštićuju se u svom prirodnom obliku i označavaju se na kartama, zavisno od nivoa i intenziteta aktivnosti i jedinstvenosti resursa na koje se utiče.

- 6.4.1.** Kandidat treba da zaštiti najmanje 5% od ukupne šumske površine u saradnji sa nadležnim institucijama⁹ koja je referentna za zaštitu prirode i šumarstvo. Te površine predstavljaju reprezentativne primjere šumskog ekosistema i izdvajaju se u cjelini.

⁹ Nadležne institucije: Republički zavod za zaštitu prirode, Ministarstvo zaštite životne sredine i uređenja prostora, Institut za šumarstvo, Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede, JP Nacionalni parkovi Crne Gore

- 6.4.2.** Kandidat treba da po nalazu nadležne institucije¹⁰ za zaštitu prirode izuzme iz korišćenja i veću površinu od 5% od ukupne površine sertifikovane šume¹¹ ukoliko se to šumsko područje odlikuje izuzetnim prirodnim vrijednostima.
- 6.4.3.** Sječa u zaštićenom području prirode može da se preduzima u cilju zaštite izvornih vrijednosti tog područja i samo poslije konsultacija sa nadležnim institucijama¹² iz oblasti zaštite prirode.
- 6.5. Pisana uputstva se pripremaju i primjenjuju za: kontrolu erozije, smanjivanje šteta pri korišćenju šuma, izgradnji puteva i svih drugih mehaničkih poremećaja; kao i zaštite vodnih resursa.**

- 6.5.1.** Kandidat treba da izrađuje i primjenjuje pisana uputstva kojima se propisuje kako treba da se umanje negativni uticaji upravljanja na ekosisteme (uputstva za zaštitu zemljišta, vodotoka i sl.) u saradnji ili konsultacijama sa stručnjacima ili nadležnim institucijama¹³ iz oblasti zaštite prirode.
- 6.5.2.** Pri projektovanju i izgradnji puteva treba da se vodi računa o:
1. konfiguraciji terena;
 2. lociranju puteva na prirodnim zaravnima i grebenima izbjegavajući uske doline, klizišta, kosine i nestabilne terene;
 3. izgradnji i održavanju propusta, kanala i rigola na odgovarajućim lokacijama koji doprinose smanjenju erozije;
 4. izbjegavanju područja koja su ekološki osjetljiva i vlažna područja;
 5. smanjenju broja ukrštanja sa vodotocima, a gdje je to neizbježno, ta ukrštanja treba izvesti pod pravim uglom, ne uzrokujući eroziju zemljišta i ugrožavanje migratornih puteva i staništa značajnih za riblje populacije.
- 6.5.3.** Kandidat treba da štiti vodne resurse u šumama na sledeći način:
1. ne isušuje močvarna i ostala vlažna staništa;
 2. ne iskorišćava tresave i tresetna staništa;
 3. planira zaštitne zone u područjima oko izvora, jezera i stalnih vodotokova, (vidi propis broj 2.1.4. u Prilogu III)
- 6.5.4.** Kandidat treba da sprovodi zaštitu zemljišta na sledeći način:
1. vlake treba da se pažljivo planiraju i optimalizuju tako da se pri izvođenju tih aktivnosti izbjegava korišćenje teške mehanizacije na terenima koji su rizični za pojavu erozivnih procesa;
 2. nastala oštećenja zemljišta, tokom aktivnosti seče, treba da se saniraju;

¹⁰ Nadležna institucija: Republički zavod za zaštitu prirode

¹¹ Zaštićena područja prirode (rezervati, parkovi ...) mogu se uključiti u utvrđenih 5% površine za zaštitu reprezentativnih primjera ekosistema

¹² Nadležne institucije: Republički zavod za zaštitu prirode, Ministarstvo zaštite životne sredine i uređenja prostora, JP Nacionalni parkovi Crne Gore

¹³ Nadležne institucije: Ministarstvo zaštite životne sredine i uređenja prostora, Republički zavod za zaštitu prirode, Institut za šumarstvo, Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede, Uprava za vode, Republički hidrometeorološki zavod, JP Nacionalni parkovi Crne Gore

3. radove u šumi treba izbjegavati ako vremenski uslovi (vlažni periodi) u toku rada dovode do povećanog oštećivanja površinskog sloja zemljišta

6.6 Sistemi gazdovanja će promovisati razvoj i primjenu ekološki prihvatljivih nehemijskih metoda za borbu protiv štetočina i težiti izbjegavanju upotrebe hemijskih pesticida. Zabranjuju se upotreba: pesticida iz tipova 1A i 1B Svjetske zdravstvene organizacije i hloridnih ugljovodoničnih pesticida; pesticida koji su postojani; otrovni ili oni čiji derivati ostaju biološki aktivni i mogu se akumulirati u lancu ishrane, kao i svih pesticida koji su zabranjeni međunarodnim sporazumima. Ukoliko se hemijska sredstva upotrebljavaju, potrebno je osigurati odgovarajuću opremu i obuku kako bi rizik za zdravlje i okolinu bio minimalan.

- 6.6.1. Kandidat treba da preduzima mjere za praćenje, kontrolu i zaštitu od štetočina i bolesti.
- 6.6.2. Za kontrolu štetočina i bolesti u zoni pored puta i unutar sertifikovane sume, treba da se koriste biološki razgradivi pesticidi i hemikalije.
- 6.6.3. Hemijska sredstva za kontrolu štetočina, bolesti i upotrebljavaju se samo onda kada se to ne može izbjeći, kada mehanički način suzbijanja nije opravdan ili je nedovoljan. Hemikalije koje su zabranjene FSC Kriterijumom 6.6 ne primjenjuju se na šume.
- 6.6.4. O primjeni pesticida u šumama vodi se evidencija koja sadrži podatke o nazivu i količini upotrijebljenog pesticida, lokaciji i veličini tretirane površine i načinu i datumu primjene.
- 6.6.5. Hemijska sredstva za kontrolu štetočina, bolesti i korova ne upotrebljavaju se u zaštitnim zonama vodoizvorišta i oko vodotokova.
- 6.6.6. Pri upotrebi pesticida i hemikalija, angažovanim radnicima se prethodno obezbjeđuju zaštitna sredstva i organizuje obuka.
- 6.6.7. Pesticide Tipa 1A i Tip 1B i hlorisane hidro- karbon pesticide sa liste Svjetske Zdravstvene organizacije, pesticide koji su trajni, toksični i one čiji derivati ostaju aktivni i akumuliraju se u lancima ishrane, bez obzira na njihovu prvobitnu namjenu; kao i sve pesticide koji su zabranjeni međunarodnim ugovorima, treba isključiti iz upotrebe.

6.7 Hemijska sredstva, kontejneri, tečni i čvrsti neorganski otpad, uključujući gorivo i ulje uklanjaju se na ekološki prihvatljiv način na posebnim- odgovarajućim lokacijama.

- 6.7.1. Hemijska sredstva, kontejneri, čvrsti i tečni neorganski otpadi treba da se odvoze iz šume i deponuju na lokacijama predviđenim za te namjene.

6.8 Upotreba biološki kontrolisanih agenasa treba biti dokumentovana, smanjena na najmanju moguću mjeru, praćena i striktno kontrolisana u skladu sa nacionalnim zakonima kao i međunarodno prihvaćenim naučnim protokolima. Zabranjena je upotreba genetski modifikovanih organizma.

- 6.8.1. Sredstva biološke kontrole treba da se koriste samo u skladu sa dozvolom koju izdaje nadležna institucija¹⁴ za zaštitu prirode i zaštitu bilja.
- 6.8.2. Treba da se zabrani upotreba genetički modifikovanih organizama (GMO).
- 6.8.3. Sredstva biološke kontrole treba da se koriste u onim slučajevima ako ima naučni dokaz da ti agensi nisu invanzivni i da su sigurni po rijetke, ugrožene i zaštićene vrste.
- 6.8.4. Treba voditi dokumentaciju o upotrebi sredstava biološke kontrole, koja uključuje podatke o imenu, tipu, lokaciji, zaraženom području i području izloženom napadu insekata, kao i metodi i datumu primjenjivanja.

6.9 Pažljivo će se kontrolisati i aktivno će se pratiti upotreba egzotičnih vrsta kako bi se izbjegao štetan uticaj na okolinu.

- 6.9.1. Unošenje egzotičnih, invazivnih i ekološki štetnih biljnih i životinjskih vrsta u šumske ekosisteme ne treba da se dozvoli.
- 6.9.2. Kandidat treba da primjeni mjere za sprečavanje širenja egzotičnih vrsta kako ne bi došlo do narušavanja stabilnosti šumskog ekosistema.

6.10¹⁵ Pretvaranje- konverzija šuma u plantaže ili korišćenje šuma u nešumske namjene neće se desiti osim u slučajevima gdje ta konverzija:

- a) obuhvata vrlo ograničen dio šumske gazdinske jedinice,
- b) se ne vrši na području šuma sa visokim vrijednostima (ŠVV) očuvanja,
- c) daje jasne, bitne, dodatne i osigurane prednosti za dugoročnu zaštitu unutar šumske gazdinske jedinice.

- 6.10.1. Kandidat ne sprovodi konverziju autohtonih šuma u plantaže, osim u slučaju obnavljanja degradiranih šumskih staništa.

7 Princip # 7: Plan gazdovanja¹⁶

Plan gazdovanja- skladno sa nivoom i intenzitetom gazdovanja- mora biti izraden, primjenjen i redovno obnavljan. Jasno treba naznačiti dugoročne ciljeve gazdovanja i sredstva za njihovo postizanje.

¹⁴ Nadležna institucija: Biotehnički institut

¹⁵ Kriterijum 6.10 je potvrđen od strane članica FSC-a i uprave direktora u januaru 1999

¹⁶ Pod planom gazdovanja u Crnoj Gori, za potrebe primene ovog standarda, a u skladu sa zakonom o sumamapodrazumevaju se: opste sumske osnove, posebne sumske osnove I izvodjacki projekti (vidi recnik)

- 7.1. Plan gazdovanja i pomoćna dokumentacija sadrži:**
- a) ciljeve gazdovanja
 - b) opis šumskih resursa kojima se gazduje, ekološka ograničenja, korišćenje zemljišta i stanja vlasništva, društveno- ekonomske uslove i profil okolnih područja
 - c) opis šumsko- uzgojnih ili drugih gazdinskih sistema koji se zasnivaju na ekologiji dotične šume i podacima prikupljenim u inventurama resursa
 - d) obrazloženje godišnjeg etata i odabir vrste
 - e) odredbe za praćenje rasta i razvoja šume
 - f) mjere zaštite okoline zasnovane na ekološkim procjenama
 - g) planove za određivanje i zaštitu rijetkih i ugroženih vrsta
 - h) šumske karte koje opisuju osnove šumskih resursa uključujući zaštićena područja, planirane aktivnosti gazdovanja i stanje vlasništva zemljišta
 - i) opis i obrazloženje izbora tehnike sječa i opreme koja će se koristiti (pri iskorišćavanju šuma)

7.1.1. Kandidat gazduje šumama na osnovu planova¹⁷ koji su zakonski propisani i u skladu sa FSC standardima a sadrže sve elemente iz 7.1.

7.1.2. Šumska osnova sadrži opis sadašnjeg stanja šuma i šumskog zemljišta, način ustanovljavanja podataka, kao uporedjenje sa prethodnim stanjem, koje uključuje:

- a) Podatke o inventarizaciji šuma, površina i vlasništva (b, d,e,);
- b) Opšti opis šuma sa osvrtom na zdravstveno stanje (b);
- c) Opis predviđenih šumsko-uzgojnih radova.

7.1.3. Šumska osnova treba da sadrži prikazane dugoročne i kratkoročne ciljeve i mjere gazdovanja šumama.

7.1.4. Šumska osnova treba da sadrži mjere zaštite životne sredine zasnovane na ekološkim procjenama, planove za određivanje i zaštitu rijetkih i ugroženih vrsta kao i šumske karte koje opisuju osnove šumskih resursa uključujući zaštićena područja, planirane aktivnosti gazdovanja i stanje vlasništva zemljišta. (f, g, h.).

7.1.5. Godišnji izvođački plan gazdovanja treba da sadrži opis i obrazloženje izbora tehnike sječa kao i opreme koja će se koristiti (pri korišćenju šume).

7.2. Plan gazdovanja se redovno revidira i u njega unose rezultati nadzora ili novih naučnih i tehničkih informacija, kako bi se uskladio sa promjenljivim ekološkim, društvenim i ekonomskim prilikama.

7.2.1. Šumska osnova se radi za period od 10 godina nakon čega se vrši njena revizija.

7.2.2. U slučaju da za vrijeme važenja šumske osnove dođe do većih promjena na staništu (požari, gradacije insekata, epifitocija i sušenje šuma) treba da se pokrene postupak revizije u skladu sa propisima i FSC standardima.

¹⁷ Opsti planovi, posebna osnova I izvodjacki projekat

7.2.3. Kandidat treba da prati i primjenjuje najnovija stručna znanja i tehnike, koje će uključiti u planiranje gazdovanja šumama.

7.3. Radi pravilnog sprovođenja plana gazdovanja biće obezbeđena odgovarajuća obuka i nadzor radnika.

7.3.1. Sprovođenje izvođačkog projekta obavljaju stručno osposobljeni radnici koji su prošli odgovarajuću obuku, u skladu sa odgovornostima i poslovima koje obavljaju. Podaci o njihovoj obuci su dokumentovani i dostupni.

7.3.2. Kandidat treba da obezbijedi kontinuirani nadzor nad zaposlenima, radi pravilnog sprovođenja izvođačkog projekta.

7.4. Izvodi plana gazdovanja se daju javnosti na uvid, poštujući povjerljivost podataka, uključujući one navedene u 7.1.

7.4.1. Kandidat treba da obezbijedi dostupnost podataka osnovnih elemenata šumske osnove.

8 Princip # 8: Praćenje (monitoring) i procjena

Monitoring treba obavljati na način koji odgovara nivou i intenzitetu gazdovanja šumom radi procjene stanja šume, prinosa šumskih proizvoda, nadzornog lanca, gazdinskih aktivnosti i njihovog društvenog i ekološkog uticaja

8.1 Učestalost i intenzitet monitoringa određeni su nivoom i intenzitetom gazdinskih aktivnosti u šumi, kao i složenošću i osjetljivošću okoline na koju se utiče. Monitoring mora biti dosljedan proces koje se ponavlja u određenom vremenu kako bi se uporedili rezultati i procijenile promjene

8.1.1. U skladu sa aktivnostima gazdovanja kandidat treba da obezbijedi monitoring nad:

- ostvarivanjem planiranog intenziteta gazdovanja
- vanrednim pojavama u šumi
- ekološkim i društvenim uticajima gazdovanja

8.2 Gazdovanje šumom mora uključiti i istraživanje i prikupljanje podataka potrebnih za praćenje, i to najmanje sledećih pokazatelja:

- a) prinos svih šumskih proizvoda koji se koriste,
- b) intenziteta prirasta, obnove i stanja šume,
- c) sastav i uočene promjene u flori i fauni,
- d) ekološki i društveni uticaj korišćenja i drugih aktivnosti,
- e) troškovi, produktivnost i učinak gazdovanja šumom

8.2.1. Kandidat treba da u procesu gazdovanja obezbijedi podatke vezane za gazdovanje šumama a koji su navedeni u 8.2.

- 8.2.2. Kandidat treba da sprovodi inventuru šuma koja će iskazati podatke o prinosu, prirastu i obnavljanju šuma i korišćenju svih šumskih proizvoda.
- 8.2.3.. Kandidat treba da obezbijedi podatke o ekološkim i socijalnim uticajima koji nastaju korišćenjem šuma.
- 8.2.4. Kandidat treba da obezbijedi ekonomsku i finansijsku analizu gazdovanja šumama.

8.3 Kandidat osigurava dokumentaciju kako bi se organizacijama za praćenje (monitoring) i organizacijama za izdavanje sertifikata omogućilo utvrđivanje porijekla svakog šumskog proizvoda u procesu koji se naziva “nadzorni lanac”.

- 8.3.1. Kandidat izdaje pisane dokumente kojima garantuje da su prodati proizvodi sertifikovani što je jasno naznačeno na računima i transportnim dokumentima.
- 8.3.2. Računi, putni troškovi, i drugi dokumenti koji se odnose na transport šumskih proizvoda treba da se drže na centralnom mestu i/ili treba da budu lako dostupni kontroli..
- 8.3.3. Kandidat treba da uspostavi stalnu proceduru za korišćenje FSC žiga.
- 8.3.4. Za operacije koje imaju mnogo zaposlenih iugovarača, ili gdje je rizik greške veliki, kandidat obezbjeđuje brošuru za upotrebu FSC žiga i procedura koje ga se tiču.

8.4 Rezultati minitoringa moraju se uključiti u sprovođenje i reviziju plana gazdovanja.

- 8.4.1. Kandidat treba da razmotri podatke monitoringa koji su traženi u 8.2.1, u reviziji šumske osnove.
- 8.4.2. Treba da postoji dokaz da su se rezultati monitoringa iskoristili za poboljšanje gazdovanja.

8.5 Poštujući povjerljivost informacija, kandidati moraju dati javnosti na uvid spisak rezultata praćenja, uključujući one navedene u 8.2.

- 8.5.1. Kandidat treba da iznese prikaz rezultata praćenja koji je dostupan javnosti, u štampanoj ili elektronskoj verziji (na Internetu).

9 Princip # 9: Održavanje šuma visoke vrednosti očuvanja¹⁸

Aktivnostima gazdovanja u šumama visoke vrijednosti očuvanja treba održavati i unaprijediti upravo te vrijednosti koje određuju takve šume. Odluke, koje se odnose na šume visoke vrijednosti (ŠVV) očuvanja uvijek će se donositi s određenom mjerom opreza.

¹⁸ FSC članice i uprava direktora su ovjerali i potvrdili princip 9 u januaru 1999

9.1 Potrebno je napraviti procjenu kojom se konstatuje postojanje karakteristika koje obilježavaju šume visoke vrijednosti (ŠVV) očuvanja zavisno o nivoa i intenziteta gazdovanja šumom.

9.1.1. Kandidat treba da obezbjedi, procjenjuje, evidentira i kartira šume visoke vrijednosti (ŠVV) očuvanja u skladu sa definicijom FSC-a za iste i da predloži mjere zaštite.

9.2 Konsultativni dio procesa sertifikacije mora imati naglasak na prepoznatljivim vrijednostima kao i na mogućnostima njihovog održavanja.

9.2.1. Kandidat će konsultovati kompetentne lokalne učesnike, uključujući NVO za zaštitu životne sredine, državna tijela, opštinske grupe i stručnjake, u postupku indentifikacije i vođenja dokumentacije o ŠVVu tim područjima.

9.3 Plan gazdovanja sadrži posebne mjere čijim se implementiranjem osigurava održavanje i/ ili unaprjeđenje osobina šuma visoke vrijednosti očuvanja, rukovodeći se uvijek pristupom opreznosti.

Ove mere treba da budu specialno uključene i dostupne javnosti kao delovi plana gazdovanja

9.3.1. Kandidat je dužan da da smjernice gazdovanja ŠVV očuvanja, koje moraju osiguravati očuvanje, održavanje i unapređenje karakteristika tih šuma, a sastavni su dio šumske osnove.

9.3.2. Mjere za održavanje ili unapređenje osobina ŠVV očuvanja treba da budu dostupne javnosti.

9.4 Potrebno je obaviti godišnji monitoring kako bi se procijenila efikasnost mjera koje su primjenjene radi održavanja ili unapređenja odgovarajućih svojstava ŠVV.

9.4.1. Kandidat treba da ima sistem monitoringa i procjenu efikasnosti sprovedenih mjera kako bi se unaprijedile osobine ŠVV očuvanja.

10 Princip # 10: Plantaže¹⁹

Plantaže će biti planirane i uređene u skladu sa Principima i kriterijumima 1-9, Principom 10 i njegovim kriterijumima. Budući da plantaže mogu omogućiti niz društvenih i ekonomskih koristi i mogu doprinijeti zadovoljavanju svjetskih potreba za šumskim proizvodima, treba ih koristiti kao dopunu gazdovanju šumama, za smanjenje pritiska i promovisanje obnavljanja i zaštite prirodnih šuma.

S obzirom da u Crnoj Gori nema plantaža podignutih do novembra 1994, kako se zahtijeva u kriterijumu 10.9²⁰, ovaj princip se ne može primjeniti.

¹⁹ FSC članice i uprava direktora su ovjerali i potvrdili princip 10 u februaru 1996

²⁰ Kriterijum 10.9: Plantaže koje su osnovane pretvaranjem (prenamjenom) područja prirodnih šuma poslije novembra 1994, normalno se neće kvalifikovati za dobijanje sertifikata. Izdavanje sertifikata može biti odobreno

Prilog I

POPIS NAZIVA I DEFINICIJA KOJI SU RELEVANTNI ZA PRIMJENU NACIONALNOG STANDARDA ZA SERTIFIKACIJU I GAZDOVANJE ŠUMAMA U CRNOJ GORI - RJEČNIK -

Ovaj popis je izrađen za potrebe crnogorskog nacionalnog standarda za sertifikaciju i gazdovanje šumama.

AREAL: dio teritorije ili akvatorije koju naseljava određena vrsta

AUTOHTONA VRSTA: vrsta /podvrsta/ populacija – koja se nalazi u prirodi u određenom prostoru ili državi, u okviru svog poznatog prirodnog raspostranjenja.

AUTOHTONO STANOVNIŠTVO: «Potomci ljudi koji su potpuno ili djelimično egzistirali na područjima u vrijeme kada su ljudi iz drugih kultura i drugog etničkog porijekla počeli dolaziti iz drugih dijelova svijeta i pokoravali ih ratovima, naseljavanjem i drugim sredstvima, dajući im potčinjeni i kolonijalni status; potomci koji danas više žive u skladu sa svojim posebnim društvenim, ekonomskim i kulturnim običajima i tradicijom, nego sa institucijama i strukturom uređenja zemlje čiji su danas dio, a koja uglavnom ima nacionalna, društvena i kulturna obilježja dominantnog dijela populacije.» (definicija koja je preuzeta od Radne grupe Ujedinjenih Nacija o autohtonom stanovništvu)

BIOCENOZA: životna zajednica biljaka i životinja, koja naseljava određenu površinu i koja se pod uslovima okoline stalno održava u određenom obliku.

BIODIVERZITET = biološka raznovrsnost: sveukupna raznolikost živog svijeta na Zemlji ili jednom dijelu njene površine. Biološku raznovrsnost ili biodiverzitet čine tri komponente: diverzitet na nivou ekosistema (ekosistemski diverzitet), diverzitet na nivou vrsta (specijski diverzitet) i diverzitet na nivou gena (genetiski diverzitet).

BIOTOP = stanište: predstavlja prostor koji prirodno nastanjuju živa bića i njihove životne zajednice.

ČISTA SASTOJINA: sastojina u kojima je jedna vrsta drveća znatno dominira po broju stabala u odnosu na ostale vrste. U praksi je ta granica obično 90%.

ČISTA SJEČA: način obnavljanja šuma kada se na određenoj površini šume sva stabla odjednom posijeku, uključujući i stabla podrasta. Šumsko-uzgojni tretman u kome se sa jedne površine uklanjaju sva stabla. U uslovima gazdovanja kao što su Crnoj Gori, čista sječa se primjenjuje kao sistem gazdovanja šumama izdanačkog porijekla i šikarama, kao i vid rekonstrukcije šuma, kod proširenja ili pravljenja novog puta, kod pravljenja šumskih vlaka, kod proširenja nasipa, poslije požara i

u slučajevima gdje je podnijeto dovoljno dokaza komisiji za izdavanje sertifikata i gdje vlasnik- korisnik može dokazati da nije direktno ili indirektno odgovoran za takvu prenamjenu.

elementarnih nepogoda. Čistom sječom se ne smatra sječa na površini manjoj od 0,5 ha.

DEGRADIRANA ŠUMSKA POVRŠINA: izmjenjena šumska površina, na kojima danas, usled antropogenih i drugih uticaja, nastaju degradacijski šumski stadijumi kao sto su garige, makije, šibljac i šikare, čiji su biodiverzitet i i produktivnost suštinski smanjeni.

DEVASTIRANA SASTOJINA: sastojina sa znatno poremećenim sastavom po strukturi broja stabala i po smjesi vrsta drveća sa smanjenom drvnom zapreminom i prirastom.

DOBNI RAZRED: skup površina sastojina gazdinske jedinice ili šumskog područja, čija je starost u okviru određene granice starosti.

DRVNA ZALIHA: zapremina stabala na nekoj površini, a izražava se u m³. Zapremina za neku površinu određuje se računskim putem, na osnovu podataka inventure stabala iznad taksacione granice.

EGZOTIČNA = alohtona vrsta: strana vrsta koja nije egzistirala na određenom prostoru, ali je u njega dospjela namjernim ili nenamjernim unošenjem.

EKOLOGIJA: nauka koja proučava odnose organizama, odnosno pojedinih vrsta, i njihovih zajednica prema uslovima spoljašnje sredine.

EKOSISTEM: osnovna organizaciona jedinica prirode koju čine biotop i biocenoza i njihova međusobna povezanost.

EKSPLOATACIJA: iskorišćavanje prirodnih resursa – za razliku od korišćenja (korišćenje prirodnih resursa), sve češće se upotrebljava u smislu trajno neodrživog (neuravnoteženog) razvoja prirodnih bogatstava .

ENDEMIT: vrsta koja je u svom prirodnom raspostranjenju veoma ograničena, vrsta čije je raspostranjenje usko, regionalno, ili lokalno i znatnije ne prelazi nacionalne ili regionalne granice.

EPIFITOCIJA: kada se bolest pojavi na ogromnom broju jedinki i za kratko vrijeme se proširi i zahvati vrlo širok areal, čitavu jednu oblast, nanoseći ogromne štete biljnoj proizvodnji, tada se govori o epifitociji odnosno epifitotičnoj bolesti.

EROZIJA : površinsko odnošenje čestica zemlje, odnosno odvajanje obalnog dijela profila zemlje, uslijed djelovanja vode i vjetra.

ETAT: količina drvne zalihe po jedinici površine koja je uređajnim elaboratom predviđena za sječū. Etat može biti godišnji i periodični. Kod određivanja etata uzeti su mnogi faktori u obzir, od kojih izdvajamo: namjenu šume, sadašnje stanje drvne mase, broj stabala, prirast, učešće vrsta drveća i ostalo, pri čemu se ne smije zanemariti trajnost i održivost gazdovanja.

FAUNA: u najširem smislu riječi, cjelokupni životinjski svijet.

FITOCENOZA: biljna zajednica kao dio biocenoze

FLORA: u najširem smislu riječi, sav biljni svijet.

GARIGA: je degradirana makija grmolikih zimzelenih vrsta sa stepenom sklopa koji pokriva 50% njene površine, a ostali dio su manje čistine.

GAZDINSKA JEDINICA: manji šumski kompleks kao i izolovani deo šume i šumskog zemljišta u šumskom području.

GAZDINSKA KLASA: skup svih sastojina slične namjene, pojednakih ili sličnih stanišnih i satojinskih prilika za koje se planiraju jedinstveni ciljevi i mjere budućeg gazdovanja.

GAZDOVANJE ŠUMAMA: skup djelatnosti čijom se realizacijom obezbjeđuje održavanje i unapređivanje postojećeg šumskog fonda (uzgoj, zaštita, uređivanje i korišćenje šuma, izgradnja i održavanje šumskih saobraćajnica) i unapređivanje svih ostalih funkcija šuma.

GENETSKI MODIFIKOVANI ORGANIZMI: organizmi čiji je genitički materijal izmjenjen u odnosu na onaj koji se prirodno pojavljuje kao rezultat parenja, rekombinacije ili prirodne selekcije.

GENETSKA RAZNOLIKOST: raznolikost gena unutar neke vrste.

GENOFOND: sveukupnost genoma svih vrsta određenog geografskog područja.

GODIŠNJI PLAN GAZDOVANJA : planski dokument u šumarstvu koji se izrađuje za jednu godinu. U crnogorskom šumarstvu to su izvođački elaborati i godišnji planovi gazdovanja privatnim šumama.

GRADACIJA = Kalamitet: masovno namnoženje štetnih vrsta insekata i podrazumijeva stupnjevitost u pojavi i nestanku prenamnoženja.

INDIKATOR: promjenljivi element (dio) Nacionalnih Standarda koji je u skladu sa FSC-ovim principima i kriterijumima i koji poštuje domaće propise.

INVANZIVNE VRSTE: karetorija alohtonih vrsta, koja se u novonastalim uslovima intenzivno razmnožava te može ugroziti autohtone vrste i zajednice.

INVENTURA ŠUMA: terensko prikupljanje taksacionih podataka o stanju šuma i šumskom zemljištu.

JEDNODOBNA SASTOJINA: sastojina kod koje na istoj površini rastu stabla približnih starosti i dimenzija, i u kojima je starosna razlika između stabala manja od 20 godina.

KANDIDAT: subjekt koji aplicira za sertifikaciju šume.

KONVERZIJA ŠUMA: promjena uzgojnih i sastojinskih oblika u gazdovanju šumama. Na promjenu uzgojnih oblika uglavnom utiče čovjek, a na promjenu sastojinskih oblika, pored čovjeka, utiče i priroda.

KONTROLNA STABLA: stabla koja se u sastojini ostavljaju radi utvrđivanja broja vrsta sekundarnih štetnih insekata zastupljenih u sastojini i radi utvrđivanja intenziteta napada čime se u budućnosti opredjeljuje način i obim borbe protiv njih.

KORISNIČKO PRAVO: pravo korišćenja šumskih sirovina koje mogu biti definisane lokalnim običajima ili propisani posedovnim korisničkim pravima.

KORIŠĆENJE PRIRODNIH RESURSA: u novije vrijeme sve češće u smislu upotrebe prirodnih bogastava u skladu (kompatibilno) sa principima trajnog održivog gazdovanja.

KORIDOR: putanje, veze ili prolazi koji obezbeđuju upotpunjavanje životnih ciklusa ili nesmetane seobe individua i time protoke gena.

KRITERIJUM: sredstvo pomoću koga se utvrđuje da li se poštuje neki princip ili zakon, u slučaju FSC-a, za nadzor nad šumama.

LOKALNA ZAJEDNICA: oblik društvene organizovanosti koji se odnosi na geografski različita područja (grad, opštinu, selo, mjesnu zajednicu, itd.).

LOVNA STABLA: stabla koja se postavljaju u sastojini u fazi povećanog populacionog nivoa ili gradacije sekundarnih vrsta insekata u prvom redu sipaca potkornjaka. Cilj postavljanja lovnih stabala je privlačenje što većeg broja jedinki sekundarnih vrsta insekata čime se smanjuje njihov napad na zdrava stabla.

MAKIJA: prvi stadijum degradacije zimzelenih tvrdolisnih šuma Sredozemlja. Obrazuju je zimzeleni žbunovi i pojedinačno nisko drveće, dok je prizemni sloj vegetacije slabo razvijen.

MELIORACIJE: podrazumijevaju planski izrađene sisteme tehničkih i organizacionih mjera, usmjerenih na mijenjanje i poboljšavanje nepovoljnih prirodnih uslova zemljišta.

MJEŠOVITE SASTOJINE: u kojima su, uz glavnu vrstu, zastupljene i druge vrste sa učešćem većim od 10% ukupne drvne zapremine.

MONITORING: trajno, dugoročno, ili periodično praćenje i procjena bioloških i ostalih ekoloških promjena (parametara) korišćenjem određene metodologije.

NACIONALNI PARK: područje koje po svojim ekološkim, biogeografskim i drugim karakteristikama predstavlja prirodnu cjelinu izuzetnog značaja sa ekosistemima i predjelima posebne vrijednosti u pogledu izvornosti i raznovrsnosti vegetacije, flore i faune i ako ima jednu ili više od sl. odlika: reprezentativne, biološke, geomorfološke, geološke, hidrološke i druge pojave i procese kulturno-istorijske vrednosti sa reprezentativnim oblicima tih vrednosti nastalih u interakciji

čovjeka i njegovog prirodnog okruženja.. (definicija preuzeta iz Zakona o nacionalnim parkovima). Nacionalni parkovi u Crnoj Gori su: Nacionalni park "Biogradska gora", Nacionalni park "Durmitor", Nacionalni park "Lovćen" i Nacionalni park "Skadarsko jezero". U nacionalnim parkovima su dopuštene aktivnosti koje ne ugrožavaju izvornost prirode i ekosistema, a zabranjeno je iskorišćavanje prirodnih dobara.

NADZORNI LANAC: put distribucije šumskih proizvoda od njihovog mjesta nastanka u šumi, do krajnjeg korisnika.

OBIČAJNO PRAVO: pravo koja rezultira iz duge serije redovnih ili uobičajenih aktivnosti, koje se konstantno ponavljaju, i koje su samim tim ponavljanjem i neprekinutim djelovanjem ostvarile snagu zakona unutar jedne geografske ili sociološke jedinice.

OBNOVA ŠUME: nastajanje- osnivanje novih mladih šuma na mjestu postojećih, prirodnim putem (podmlađivanjem) ili vještačkim podizanjem.

ODJELJENJE : najmanja trajna jedinica tehničke podele šuma čija veličina obično iznosi od 10-50ha.

ODRŽIVOST: karakteristika takvog načina gazdovanja šumama, koje prema današnjim naučnim, praktičnim i tehnološkim saznanjima, trajno i optimalno ispunjava sve zahtjeve postavljene za šumu u gazdinskom, ekološkom i socijalnom pogledu. Cilj održivog gazdovanja šuma je da se današnje mogućnosti i potencijali šuma obezbijede i narednim generacijama.

OPŠTEKORISNE FUNKCIJE ŠUME: podrazumijevaju pozitivan uticaj šume na životnu sredinu, a naročito: zemljište, hidrološke, klimatske, zdravstvene, rekreativne, pejzažne, ambijentalne, nastavne, naučno-istraživačke, vojne i druge potrebe;

OPHODNJA: planski određeno i prosječno trajanje proizvodnje, tj. prosječan broj godina koji protekne između nastanka i sječe sastojina u zreloj dobi u okviru gazdinske klase gazdinske jedinice ili šumskog područja; vrijeme potrebno da se sve sastojine gazdinske klase gazdinske jedinice ili šumskog područja iskoriste i da se sječa vrati na na isto mjesto.

OPLODNA SJEČA: način obnavljanja šuma kojim se stabla stare sastojine sa podmladne površine uklanjaju postepeno, u nekoliko zahvata.

PANJAČA: sastojina u kojoj se stabla razvijaju / obnavljaju iz panja.

PESTICIDI: hemijska sredstva koja se koriste za zaštitu bilja od štetočina, organizama koji im nanose ekonomsku štetu. Pripadnost pesticida pojedinoj grupi zavisi od vrste organizama koje suzbijaju (fungicidi, insekticidi, herbicidi itd.).

PLAN GAZDOVANJA: planski dokument u šumarstvu, kojim se planiraju aktivnosti gazdovanja šumama.To su u Crnoj Gori opšte i posebne osnove gazdovanja šumama, program pošumljavanja goleti, programi i planovi gazdovanja

šumama i izvođački projekti.

PLANTAŽE: vještački podignute sastojine koje služe za intenzivnu proizvodnju drvene mase uz primjenu agrotehničkih i šumsko-uzgojnih mjera.

POPULACIJA: grupa jedinki iste vrste koja, u određeno vrijeme, naseljava određen prostor i pripada određenom ekosistemu.

POSEBNA OSNOVA GAZDOVANJA ŠUMAMA: odnosi se na jednu gazdinsku jedinicu; sadrži analizu dosadašnjeg gazdovanja šumama, prikaz stanja šuma, ciljeve gazdovanja šumama, vrstu i obim radova.

POŠUMLJAVANJE: osnivanje sastojina sadnjom šumskog drveća ili sjetvom sjemena šumskog drveća.

PREBIRNA SASTOJINA: sastojina u kojoj se na relativno maloj površini nalaze stabla vrlo različite starosti, prečnika i visina, i gdje je, u pogledu vertikalne izgrađenosti šume, izražen stepenast - prebirni sklop.

PREBIRNA SJEČA: način prirodnog obnavljanja prebirne šume, kojim se svake godine ili periodično (svakih 5 do 10 godina) iz šume uklanjaju pojedinačna, prvenstveno zrela, stabla.

PRINCIP: nepromjenljivi element Standarda.

PRIRAST: rast dimenzije stabla u nekom vremenskom periodu. Razlikuju se debljinski, visinski i zapreminski prirast.

PRIRODNI RESURSI: Elementi biosfere koji obezbeđuju prirodne uslove života za sva živa bića

PROCJENA UTICAJA NA ŽIVOTNU SREDINU: procjena uticaja na životnu sredinu je identifikacija i vrednovanje mogućih značajnih uticaja projekta i određivanje načina sprječavanja, otklanjanja, ublažavanja ili sanacije štetnih uticaja na životnu sredinu i zdravlje ljudi.

PROSTORNI RASPORED: Raspored vrste u životnom staništu u datom vremenu

PROSTORNI PLAN: Stručno i naučno zasnovan dokumenat koji sadrži prostornu projekciju politike opšteg razvoja određene teritorije

PRSNI PREČNIK: prečnik stabla na prsnoj visini, odnosno na visini 1,30m od tla mereno sa gornje strane.

RAZNODOBNA SASTOJINA: u kojoj se na istoj površini nalazi više dobnih razreda, odnosno klasa starosti.

RELIKTI: biljne i životinjske vrste koje su u geološkoj prošlosti Zemlje bile široko rasprostranjene, a održale su se i danas. Ove vrste imaju najčešće ograničeno područje rasprostranjenosti.

REKONSTRUKCIJA: Promjena uzgojnog oblika vještačkim putem

RIJETKE BILJNE VRSTE: prema kriterijumima Međunarodne Unije za zaštitu prirode (IUCN), rijetka (R) je vrsta čija je ukupna svjetska populacija toliko mala da postoji opasnost da postane ugrožena ili ranjiva. Prirodnim procesima sukcesije ali mnogo češće čovjekovom negativnom aktivnošću, pojedine rijetke biljne vrste često predstavljaju i endemite. U cilju zaštite rijetkih biljnih vrsta, samim tim i očuvanja biodiverziteta, izrađuju se tzv. "crvene knjige"-liste rijetkih biljnih vrsta za pojedine geografske, često političke teritorije, u kojima su posebno naznačene one kojima prijeti izumiranje.

RUB ŠUME: ivica sastojine, različite širine, koja svojim postojanjem štiti kompaktnost unutrašnjosti šume i obezbjeđuje joj zaštitu od štetnih vremenskih uticaja.

SANITARNA SJEČA ŠUMA: sistemska sječa oštećenih stabala u šumskim ekosistemima, sprovodi se radi spriječavanja širenja šumskih bolesti i narušavanja zdravstvenog stanja šumskih ekosistema.

SASTOJINA: dio šume koji se razlikuje od ostalih dijelova šume po vrsti i sastavu drveća, starosti, stadijumu razvoja, načinu postanka, uzgojnom obliku i načinu gazdovanja.

SERTIFIKACIJA ŠUMA: postupak u kome treća, nezavisna strana, ispituje da li se gazdovanjem i upotrebom šuma postiže unaprijed utvrđeni ekološki, ekonomski (gazdinski) i društveni nivo. Šumski sertifikat je pisani dokument kojim treća, nezavisna strana potvrđuje da vlasnik svojim šumama gazduje u skladu sa principima održivosti.

SERTIFIKATOR: Institucija ili osoba ovlašćena za sprovođenje sertifikacije.

SORTIMENT: određena kategorija šumskog proizvoda koji je utvrđen propisom standarda, uzansi ili trgovinskih običaja. Po svojim kvalitetima i dimenzijama prikladan je za odgovarajuću upotrebu.

SPOREDNI ŠUMSKI PROIZVODI: grupa sekundarnih šumskih proizvoda, koji se razvijaju u uslovima koje obezbjeđuje šuma i ekonomski se mogu koristiti «nezaštićene biljne vrste i njihovi razvojni oblici- gljive, šumsko sjeme i plodovi, ljekovito, aromatično bilje i drugo bilje»).

STANIŠTE (BIOTOP): predstavlja prostor koji prirodno nastanjuju živa bića i njihove životne zajednice

STELJA: nastaje u procesu stvaranja humusa, a predstavlja nerazgrađenu, nefermentisanu mrtvu materiju biljnog porijekla, koja se skuplja na površini šumskog zemljišta i osnovna je sirovina za stvaranje humusa.

SUKCESIJA ŠUME: spontani redosljed zamjene jedne šumske zajednice drugom u određenim ekološkim uslovima i za određeno vrijeme, na jednom istom mjestu. Prepoznaje se promjenom sastava vrsta unutar određene šumske zajednice.

SUPERVIZOR: lice ili institucija koja sprovodi nadzor i kontrolu sprovođenja mjera utvrđenih zakonom, planom gazdovanja i drugim zvaničnim dokumentima.

TAKSACIONA GRANICA: prsni prečnik iznad koga se mjere stabla radi izračunavanja drvne zalihe.

TEHNIČKA ZRELOST = dugotrajnost: podrazumeva broj godina ili doba kada većina stabala u sastojini postigne željene dimenzije, kako bi iz njih moglo da se izradi procentualno najviše traženih glavnih sortimenata, koji su cilj proizvodnje.

ŠIKARA: grupimično formirane formacije šumskog drveća koje genetski potiču od prethodno uništene šume.

ŠUMA: svaka površina obrasla šumskim drvećem, odnosno površina na kojoj je, zbog njenih prirodnih osobina i ekonomskih uslova, najracionalnije da se uzgaja šumsko drveće, kao i površina koja je u neposrednoj prostornoj i ekonomskoj vezi sa šumom i čijem korišćenju služi, a prostornim planom je određena za te namjene. Šumom se ne smatraju: drvoredi; šumski rasadnici; brzorastuće plantaže lišćara i četinara podignute na poljoprivrednom zemljištu; poljozaštitni pojasevi; parkovi u naseljenim mjestima, kao i izolovane grupe šumskog drveća na površini do 5 ari, ograničene poljoprivrednim zemljištem.

ŠUME SA POSEBNOM NAMJENOM:

- šume i dijelovi šume registrovani kao objekti za proizvodnju šumskog sjemena;
- šume koje predstavljaju posebne rijetkosti ili ljepote od posebnog naučnog ili istorijskog značaja (nacionalni parkovi, rezervati itd.);
- šume namjenjene naučnom istraživanju, nastavi, vojnim potrebama;
- šume namijenjene za odmor i rekreaciju

ŠUME VISOKE VRIJEDNOSTI OČUVANJA: prema definiciji FSC-a, su "šume od istaknutog značaja koje se odlikuju visokom vrijednošću životnog prostora, socioekonomskom vrijednošću, biodiverzitetom ili visokim pejzažnim vrijednostima"

ŠUMSKA OSNOVA : određuje osnovne smjernice i ciljeve gazdovanja šumama, mjere za unapređivanje šuma, očuvanje i jačanje opštekorisnih funkcija šuma i zaštitu šuma

ŠUMSKO PODRUČJE: je osnovna jedinica gazdovanja šumama i predstavlja prirodnu, geografsku, ekološku i funkcionalnu cjelinu

ŠUMSKA INFRASTRUKTURA: šumski putevi, mostovi, žičare, vlake i drugi slični objekti koji su u funkciji gazdovanja šumama;

ŠUMSKI PROIZVODI: svi proizvodi šuma i šumskog drveća.

ŠUMSKI RED: podrazumijeva stanje koje se preventivno uspostavlja i održava u šumi radi sprječavanja pojave i širenja požara i drugih elementarnih nepogoda, biljnih bolesti i štetočina, oštećivanja stabala prilikom sječe i izvoza iz šume, obezbjeđivanja podmlatka u šumi, zaštite zemljišta od erozije, kao i ugrožavanja izvorišta voda.

ŠUMARSKE NAKNADE:

1) koncesione naknade - ustupaju se organu državne uprave nadležnom za gazdovanje šumama za izvršavanje njegovih poslova. Jedinici lokalne samouprave, za finansiranje izgradnje seoskih infrastrukturnih objekata na području gdje se šuma koristi (putevi, vode, elektrifikacija i dr.), pripada 10% prihoda koncesione naknade ostvarenih na njenoj teritoriji.

2) prihodi od prodaje šumskih proizvoda;

3) naknade koju plaćaju vlasnici šume - plaćaju na realizovanu vrijednost šumskih proizvoda, prema tržišnim cijenama i jedinici mjere.

4) naknade koju plaćaju pravna lica u čijem stvaranju dobiti doprinose opštekorisne funkcije šuma ili koja u obavljanju djelatnosti ugrožavaju te funkcije- plaćaju pravna lica iz oblasti: vodoprivrede, poljoprivrede, elektroprivrede, crne i obojene metalurgije, hemijske i drvne industrije, turizma i ugostiteljstva i drumskog i željezničkog saobraćaja, na ostvarenu dobit, srazmjerno doprinosu opštekorisnih funkcija šuma u stvaranju dobiti, odnosno srazmjerno ugrožavanju tih funkcija.

5) drugi prihodi.

ŠUMSKO ZEMLJIŠTE: ono na kome se uzgaja šuma ili koje je radi svojih prirodnih karakteristika i uslova gazdovanja predviđeno kao najpovoljnije za uzgajanje šuma.

UGROŽENA VRSTA: vrsta za koju postoji opravdana opasnost od istrebljenja usljed djelovanja faktora njenog ugrožavanja.

UREĐAJNI PERIOD: Vremenski rok u trajanju od 10 godina koji je opredijeljen za ispunjenje ciljeva gazdovanja, a isti su određeni intenzitetom sječe i obavezom održavanja trajnog šumskog sklopa. Ispunjenje ciljeva zavisi od ekoloških uslova i potrebnog vremena za obnavljanje prirodne strukture i sastava šumskog sklopa.

UREĐIVANJE ŠUMA: Planiranje gazdovanja šumama, koje se ostvaruje kroz izradu opštih i posebnih osnova, programa za pošumljavanje i gazdovanje šumama, izvođačkih projekata i godišnjih planova gazdovanja;

VRSTA: grupa organizama koji posjeduju zajedničke morfološke karakteristike i koji mogu međusobno da se ukrštaju, a reproduktivno su izolovane od grupa organizama koji pripadaju drugim vrstama.

ZAŠTITNE ŠUME: one koje svojim položajem i osobinama služe prvenstveno za zaštitu zemljišta, vodenih tokova, erozivnih područja, naselja, gazdinskih i drugih objekata, ili druge imovine.

ZAŠTIĆENO PRIRODNO DOBRO : očuvani dio prirode posebnih prirodnih vrijednosti i odlika, zbog kojih ima trajni ekološki, naučni, kulturni, obrazovni,

zdravstveno – rekreativni, turistički i drugi značaj, zbog čega kao dobro od opšteg interesa uživa posebnu zaštitu.

ŽIVOTNA SREDINA : kompleks faktora (abiotičkih i biotičkih) koji predstavljaju okruženje individue , vrste , odnosno populacije, uključujući životne zajednice ili ljudsku populaciju.

* *

Korišćena literatura:

- Janeš, D.() : „Mala škola šumarstva“
- Josifović (1973) : „ Šumarska fitopatologija „
- Jović D., Drenić M., 1995: „Planiranje i gazdovanje šumama“. Zavod za udžbenike i nastavna sredstva, Beograd.
- Službeni list RCG br. 55/00, 2000: „Zakon o šumama“
- Vasić V., , Stevanović V. (eds), 1995: Mali ekološki rečnik DES. In: Biodiverzitet Jugoslavije. Biološki fakultet, Ecolibri, Beograd.
- Živojinović S. (1952) : „ Šumarska entomologija,,

Prilog II

LISTA ZAŠTIĆENIH BILJNIH I ŽIVOTINJSKIH VRSTA (VRSTE KOJE SU ZAŠTIĆENE RJEŠENJEM O STAVLJANJU POD ZAŠTITU RIJETKIH, PRORIJEĐENIH, ENDEMIČNIH I UGROŽENIH BILJNIH I ŽIVOTINJSKIH VRSTA ("SL.LIST SRCG", BR. 36/82))

*

Biljne i životinjske vrste koje su zaštićene zbog svoje rijetkosti, prorijeđenosti ili ugroženosti, ne smiju se uklanjati sa svojih staništa, oštećivati i uništavati, odnosno proganjati, uznemiravati, hvatati ili ubijati. Ova zabrana se odnosi i na njihove razvojne oblike, legla i gnijezda.

Latinski naziv vrste	Narodni naziv vrste
Biljne vrste	
<i>Adenophora lilifolia</i> / L. / Ledeb ex A. DC.	Ljiljanolista zvončika
<i>Allium phthioticum</i> Boiss. & Heldr.	Grčki luk
<i>Arnica montana</i> L.	Brdjanka
<i>Asperula baldaccii</i> / Halacsy / Ehrend.	Barska lazarkinja
<i>Aster alpinus</i> L. subsp. <i>dolomiticus</i> /Beck/ Hay.	Alpski zvjezdan
<i>Bruckenthalia spiculifolia</i> / Salisb. / Reichenb.	Crna trava
<i>Buxus sempervirens</i> L.	Buksa (šimšir)
<i>Centaurea alpina</i> L.	Alpska zečina
<i>Colchicum hungaricum</i> Janka	Mrazovac mađarski
<i>Daphne blagayana</i> Frey.	Jeremičak
<i>Daphne cneorum</i> L.	Cmilje
<i>Daphne laureola</i> L.	Jeremičak veliki
<i>Daphne malyana</i> Blečić	Malijev jeremičak
<i>Dianthus knappii</i> / Pant. / Ascher. & Kanitz ex Borbas	Knapov karanfil (žuti karanfil)
<i>Dioscorea balcanica</i> Kosanin	Balkanska dioskorea
<i>Edraianthus glisicii</i> Cernj & Soska	Glišičev zvončac
<i>Edraianthus wettsteinii</i> Hal. & Bald.	Vetštajnov zvončac
<i>Ephedra major</i> Host	Uspravna kositernica
<i>Erica carnea</i> L.	Vrijes obični
<i>Eryngium alpinum</i> L.	Alpski kotrljan
<i>Euphorbia dendroides</i> L.	Drvenasta mlječika
<i>Gentiana lutea</i> L. ssp. <i>symphyandra</i> /Murb./ Hayek	Lincura
<i>Gentiana punctata</i> L.	Lincura pjegava
<i>Hermodactylus tuberosus</i> /L./ Miller	Sabljica gomoljasta
<i>Hyacinthella dalmatica</i> /Baker/ Chouard	Dalmatinska zumbulčica
<i>Ilex aquifolium</i>	Božikovina
<i>Leontopodium alpinum</i> Cass.	Runolist
<i>Loroglossum hircinum</i> / L. / Rich.	Kozonoska
<i>Lycopodium alpinum</i> L.	Alpska crvotočina, prečica
<i>Myricaria ernesti-mayeri</i> Lakusic	Majerova vresina, metljika
<i>Narthecium scardicum</i> Kosanin	Šarski kostolom
<i>Omphalodes verna</i> Moench.	Modrica, mišje uho
<i>Ophrys</i> L. (sve vrste, najmanje 8 vrsta)	Pčelice

Orchis simia Lam.	Kaćun svijetli
Orchis cordigera Fr.	Kaćun vonjavi, kaćunak
Pancratium maritimum L.	Badra, balučka
Phagnalon rupestre / L. / DC.	Busina
Pinguicula balcanica Casper	Balkanska muvara, debeljača
Prunus cocomila Ten. (P. pseudarmeniaca Heldr. & Sart. ex Boiss.)	Džanja, divlja šljiva
Quercus robur subsp. scutariensis Cernj.	Skadarski dub
Ramondia serbica Panc.	Srpska ramondija
Salvia brachyodon Vandas	Orjenski pelim, veliki pelim
Saxifraga grisebachii Degen & Dorfl. subsp. montenegrina/Hal. & Bald/Micevski & Mayer	Crnogorska kamenjarka, Grizebahova kamenika
Saxifraga stellaris L.	Zvezdasta kamenjarka
Silene macrantha /Pancic/ Neumayer	Crvena pucalina, krupnocvjetna pucalina
Taxus baccata L.	Tisa
Trollius europaeus L.	Jablan
Tulipa grisebachiana Pant.	Šumska lala, divlja lala
Valeriana pancicii Hal. & Bald.	Pančićev odoljen
Wulfenia bleicii Lakusic (W. carnintiaca auct. Monten. non Jacq)	Blečićeva vulfenija
Životinjske vrste	
<i>Insekti</i>	
Formica rufa L.	Šumski mrav
Lucanus cervus L.	Jelenak
Oryctes nasicornis L.	Nosorožac
Papilio machaon L.	Lastin repak
Papilio podalirius L.	Jedarce
Papilio alexanor Esp	Sredozemni lastin repak
Parnassius apollo L.	Apolonov leptir
<i>Ribe</i>	
Salmothymus obtustirostris zetensis Kar.	Zetska mekousna pastrmka
<i>Vodozemci</i>	
Proteus anguinus Laur.	Čovječja ribica
Pelobates fuscus Laur.	Žaba češnjarka
Bufo bufo L.	Velika krastača
Bufo viridis Laur.	Zelena krastača
Hyla arborea L.	Gatalinka
Triturus alpestris Laur.	Planinski mrmoljak
Triturus cristatus Laur.	Veliki mrmoljak
Triturus vulgaris L.	Obični mrmoljak
<i>Gmizavci</i>	
Testudo hermanni Gm.	Šumska kornjača
Emys orbicularis L.	Barska kornjača
Clemmys caspica Valen.	Rječna kornjača
Ophisaurus apodus Pall.	Blavor
Anguis fragilis L.	Obični slepić
Lacerta mosorensis Kolomb.	Mosorski gušter

Lacerta oxycephala Dum. et Bib.	Oštroglavi gušter
Lacerta muralis Laur.	Zidni gušter
Lacerta vivipara Jacq.	Planinski gušter
Lacerta melisellensis Braun	Kraški gušter
Lacerta sicula Raf.	Primorski gušter
Lacerta agilis L.	Sivi gušter
Lacerta viridis Laur.	Gušter zelembać
Lacerta trilineata Bed.	Veliki zelembać
Algyroides nigropunctatus Dum. et Bib.)	Mediteranski gušter
Tropidonotus natrix L.	Barska bjelouška
Tropidonotus tessellatus Laup.	Rječna bjelouška
Coronella austriaca Laur.	Smukulja
Zamenis gemmonensis Laur.	Primorski smuk
Zamenis dahlia Fitz.	Zmija šilac
Coluber longissimus Laur.	Obični smuk
Columer leopardinus Bonap.	Šareni smuk
Coluber quatorlineatus Lacep.	Prugasti smuk
Coelopeltis monspessulana Herm.	Mrki smuk
<i>Ptice</i>	
Gavia stellata Pontopp.	Morski gnjurac mali
Gavia arctica L.	Morski gnjurac srednji
Gavia immer L.	Morski gnjurac veliki
Gavia adamsi Gray	Morski gnjurac žutokljuni
Podiceps ruficollis Pall.	Mali gnjurac
Podiceps nigricolis Brehm	Crnovrati gnjurac
Podiceps auritus L.	Ušati gnjurac
Podiceps griseigena Bodd.	Ridogrli gnjurac
Podiceps cristatus L.	Veliki ćubasti gnjurac
Puffinus puffinus Brunn.	Mali zavoj
Procellaria diomedea Scop.	Žutokljuni zavoj
Pelecanus onocrotalus L.	Bijeli pelican
Pelicanus crispus Bruch.	Dalmatinski, kudravi pelikan
Phalacrocorax carbo L.	Veliki kormoran
Phalacrocorax aristotelis L.	Ćubasti kormoran
Phalacrocorax pygmaeus Pall.	Mali kormoran, fendak
Botaurus stellaris L.	Bukavac
Ixobrychus minutus L.	Bukavčić
Egretta garzetta L.	Mala bijela čaplja
Egretta gularis Bosc.	Afrička crna čaplja
Egretta alba L.	Velika bijela čaplja
Ardeola ralloides Scop.	Žuta čaplja
Nycticorax nycticorax L.	Gak
Bubulcus ibis L.	Afrička žuta čaplja
Ardea cinerea L.	Siva čaplja
Ardea purpurea L.	Crvena čaplja
Plegadis falcinellus L.	Crni ražanj
Platalea leucorodia L.	Bijela kašikara
Ciconia ciconia L.	Bijela roda
Ciconia nigra L.	Crna roda
Tadorna tadorna L.	Šarena utva
Tadorna ferruginea Pall.	Zlatokrila utva
Netta rufina Pall.	Plovka prevez

Melanitta fusca L.	Baršunasti turpan
Melanitta nigra L.	Crni turpan
Somateria mollissima L.	Sjeverna gavka
Clangula hyemalis L.	Plovka ledenjarka
Mergus albelus L.	Mali ronac
Mergus serrator L.	Srednji ronac
Mergus merganser L.	Veliki ronac
Oxyura leucocephala Scop.	Bjeloglava plovka
Pandion haliaetus L.	Orao ribar
Pernis apivorus L.	Jastreb osičar
Milvus milvus L.	Crvenkasta lunja
Milvus korschun Gm.	Mrka lunja
Haliaetus albicilla L.	Orao bjelorepan
Accipiter gentilis L.	Jastreb kokošar
Accipiter brevipes Severtz.	Kratkoprsti kobac
Accipiter nisus L.	Obični kobac
Buteo rufinus Cretz.	Riđi mišar
Buteo buteo L.	Obični mišar
Hieraetus pennatus Gm.	Patuljasti orao
Hieraetus fasciatus Vieill.	Planinski orao
Aquila clanga Pall.	Orao kliktaš
Aquila pomarina C. L. Brehm	Orao klokotaš
Aquila heliaca Sav.	Kraljevski orao
Aquila chrysetos L.	Suri orao
Neophron percnopterus L.	Bijela kanja
Gypaetus barbatus L.	Orao bradan
Aegypius monachus L.	Crni strvinar
Gyps fulvus Habl.	Bjeloglavi sup
Circaetus gallicus Gm.	Orao zmijar
Circus cyaneus L.	Poljska eja
Circus macrourus Gm.	Stepska eja
Circus pygargus L.	Eja livadarka
Circus aeruginosus L.	Eja močvarica
Elanus caeru ruleus Desf.	Siva lunja
Falco cherrug Grey	Stepski soko
Falco biarmicus Tamm.	Planinski soko
Falco peregrinus Tunst.	Sivi soko
Falco subbuteo L.	Soko lastavičar
Falco eleonora Gene	Mrki soko
Falco columbarius L.	Mali soko
Falco vespertinus L.	Siva vjetruška
Falco naumanni Fleicsh.	Stepska vjetruška
Falco tinnunculus L.	Obična vjetruška
Tetrastes bonasia L.	Lještarka
Tetrao urogallus L. (femele)	Veliki tetrijeb – ženka
Lyrurus tetrax L.	Tetrijeb ruževac
Grus grus L.	Sivi ždral
Otis tarda L.	Velika droplja
Otis tetrax L.	Mala droplja
Rallus aquaticus L.	Barski petlovan
Porzana porzana L.	Barski petlić
Porzana parva Scop.	Barski petlić srednji
Porzana pusilla Pall.	Barski petlić mali

<i>Crex crex</i> L.	Prdavec
<i>Gallinula chloropus</i> L.	Barska koka
<i>Haematopus ostralegus</i> L.	Šareni oštrigar
<i>Charadrius hiaticula</i> L.	Zujavac blatarić
<i>Charadrius dubius</i> Scop.	Zujavac sljepić
<i>Charadrius alexandrinus</i> L.	Morski zujavac
<i>Eudromias morinellus</i> L.	Planinski zujavac
<i>Pluvialis apricaria</i> L.	Zujavac zlatar
<i>Pluvialis squatarola</i> L.	Sivi zujavac
<i>Vanellus vanellus</i> L.	Vivak
<i>Vanellus spinosus</i> L.	Vivak mamuzar
<i>Calidris minuta</i> Leisl.	Blatarić patuljak
<i>Calidris alpina</i> L.	Obični blatarić
<i>Calidris ferruginea</i> Pontopp.	Mrki blatarić
<i>Philomachus pugnax</i> L.	Prudnik ubojica
<i>Tringa erythropus</i> Pall.	Mrki prudnik
<i>Tringa totanus</i> L.	Crvenonogi prudnik
<i>Tringa stagnatilis</i> Gunn.	Krivokljuni prudnik
<i>Tringa ochropus</i> L.	Prudnik pijukavac
<i>Tringa glareola</i> L.	Prudnik migavac
<i>Tringa hypoleucos</i> L.	Mali prudnik
<i>Limosa limosa</i> L.	Obična muljača
<i>Limosa lapponica</i> L.	Crnorepa muljača
<i>Numenius arquata</i> L.	Carska šljuka, zlovremenica
<i>Numenius tenniurostris</i> Vieill.	Zlovremenica tankokljuna
<i>Numenius phaeopus</i> L.	Zlovremenica srednja
<i>Himantopus himantopus</i> L.	Dugonogi prudnik
<i>Recurvirostra avosetta</i> L.	Sabljarka
<i>Burhinus oedicnemus</i> L.	Noćni potrk
<i>Glareola pratincola</i> L.	Zujavac ogrličar
<i>Larus melanocephalus</i> Temm.	Crnoglavi galeb
<i>Larus argentatus</i> L.	Srebrnasti galeb
<i>Larus minutus</i> Pall.	Mali galeb
<i>Larus ridibundus</i> L.	Obični galeb
<i>Larus canus</i> L.	Sivi galeb
<i>Larus fuscus</i> L.	Mrki galeb
<i>Chlidonias niger</i> L.	Crna čigra
<i>Chlidonias leucopterus</i> Temm.	Bjelogrila čigra
<i>Chlidonias hybrida</i> Pall.	Bjelobrađa čigra
<i>Gelochelidon nilotica</i> Gm.	Debelokljuna čigra
<i>Hydroprogne tschegrava</i> Lep.	Velika čigra
<i>Sterna sandvicensis</i> Lath.	Dugokljuna čigra
<i>Sterna hirundo</i> L.	Obična čigra
<i>Sterna albifrons</i> Pall.	Mala čigra
<i>Alca torda</i> L.	Mala njorka
<i>Cuculus canorus</i> L.	Obična kukavica
<i>Clamator glandarius</i> L.	Afrička kukavica
<i>Bubo bubo</i> L.	Velika ušara
<i>Asio otus</i> L.	Mala ušara
<i>Asio flammeus</i> Pontopp.	Ritska sova
<i>Otus scops</i> L.	Čuk ušati
<i>Aegolius funereus</i> L.	Čuk gačasti
<i>Athene noctua</i> Scop.	Čuk obični

<i>Strix aluco</i> L.	Šumska sova
<i>Strix uralensis</i> Pall.	Dugorepa sova
<i>Tyto alba</i> Scop.	Kukuvija obična
<i>Caprimulgus europaeus</i> L.	Leganj mračnjak
<i>Apus pallidus</i> Shell.	Blijeda čiopa
<i>Apus apus</i> L.	Crna čiopa
<i>Apus melba</i> L.	Velika čiopa
<i>Coracias garrulus</i> L.	Zlatovrana
<i>Alcedo atthis</i> L.	Vodomar
<i>Upupa epops</i> L.	Pupavac, baljin kokot
<i>Jynx torquilla</i> L.	vijoglava
<i>Picus viridis</i> L.	Zelena žuna
<i>Picus canus</i> Gm.	Siva žuna
<i>Dryocopus martius</i> L.	Crni djetlić
<i>Dendrocopus major</i> L.	Veliki šareni djetlić
<i>Dendrocopus syriacus</i> Hempr. & Ehrenb.	Sirijski djetlić
<i>Dendrocopus minor</i> L.	Mali djetlić
<i>Dendrocopus medius</i> L.	Srednji djetlić
<i>Dendrocopus lilfordi</i> Sharpe & Dress.	Lilfordov djetlić
<i>Picoides tridactylus</i> L.	Trprsti djetlić
<i>Hirundo rupestris</i> Scop.	Gorska lasta
<i>Hirundo rustica</i> L.	Seoska lasta
<i>Hirundo daurica</i> L.	Dauriska lasta
<i>Delichon urbica</i> L.	Gradska lasta
<i>Riparia riparia</i> L.	Lasta bregunica
<i>Calandrella cinerea</i> Gm.	Kratkoprsta ševa
<i>Melocorypha calandra</i> L.	Velika ševa
<i>Eremophila alpestris</i> L.	Planinska ševa
<i>Galerida cristata</i> L.	Čubasta ševa
<i>Lullula arborea</i> L.	Šumska ševa
<i>Anthus campestris</i> L.	Stepska trepteljka
<i>Anthus trivialis</i> L.	Šumska trepteljka
<i>Anthus pratensis</i> L.	Livadska trepteljka
<i>Anthus cervinus</i> Pall.	Riđogrla trepteljka
<i>Anthus spilonetta</i> L.	Planinska trepteljka
<i>Anthus novaeseelandiae</i> Gm.	Velika trepteljka
<i>Motacilla flava</i> L.	Žuta pliska
<i>Motacilla cinerea</i> Tunst.	Planinska pliska
<i>Motacilla alba</i> L.	Bijela pliska
<i>Lanius collurio</i> L.	Rusi svračak
<i>Lanius senator</i> L.	Crvenoglavi svračak
<i>Lanius minor</i> Lm.	Sivi svračak
<i>Lanius excubitor</i> L.	Veliki svračak
<i>Orolius orolius</i> L.	Vuga zlatna
<i>Sturnus vulgaris</i> L.	Obični čvorak
<i>Pastor roseus</i> L.	Ružičasti čvorak
<i>Corvus corax</i> L.	Gavran
<i>Nucifraga caryocatactes</i> L.	Lešnjikara
<i>Pyrrhocorax pyrrhocorax</i> L.	Crvenokljuna lica
<i>Pyrrhocorax graculus</i> L.	Žutokljuna galica
<i>Corvus frugilegus</i> L.	Gaćac
<i>Bombicilla garrulus</i> L.	Svilorepa kugara
<i>Cinclus cinclus</i> L.	Vodeni kos

<i>Troglodites troglodites</i> L.	Carić
<i>Prunella modularis</i> L.	Obični popić
<i>Prunella collaris</i> Scop.	Planinski popić
<i>Cettia cetti</i> Temm.	Svilorepi cvrčić
<i>Lisciniola melanopogon</i> Temm.	Ševarski cvrčić
<i>Acrocephalus paludicola</i> Vieill.	Trstenjak istočnjak
<i>Acrocephalus schoenobaenus</i> L.	Trstenjak rogozar
<i>Acrocephalus palustris</i> Bechst.	Trstenjak mlakar
<i>Acrocephalus scirpaceus</i> Herm.	Trstenjak cvrkutić
<i>Acrocephalus arundinaceus</i> L.	Veliki trstenjak
<i>Hippolais icterina</i> Vieill.	Žuti voljić
<i>Hippolais polyglota</i> Vieill.	Kratkokrili voljić
<i>Hippolais olivetorum</i> Strick.	Voljić maslinar
<i>Hippolais pallida</i> Hempr. & Ehrenb.	Sivi voljić
<i>Sylvia nisoria</i> Bechst.	Pirgasta grmuša
<i>Sylvia hortensis</i> Gm.	Grmuša smokvarica
<i>Sylvia borin</i> Bodd.	Vrtna grmuša
<i>Sylvia atricapilla</i> L.	Crnoglava grmuša
<i>Sylvia communis</i> Lath.	Obična grmuša
<i>Sylvia curruca</i> L.	Grmuša čevrljinka
<i>Sylvia melanocephala</i> Gm.	Crnorepa grmuša
<i>Sylvia cantillans</i> Pall.	Ridogrla grmuša
<i>Phylloscopus trochilus</i> L.	Zviždak kovačić
<i>Phylloscopus boneli</i> Vieill.	Gorski zviždak
<i>Phylloscopus collybita</i> Vieill.	Obični zviždak
<i>Phylloscopus sibilatrix</i> Bechst.	Šumski zviždak
<i>Regulus regulus</i> L.	Običan kraljić
<i>Regulus ignicapillus</i> Tem.	Vatroglavi kraljić
<i>Ficedula hypoleuca</i> Pall.	Šarena muharica
<i>Ficedula albicollis</i> Temm	Bjelovrata muharica
<i>Ficedula parva</i> Bechst.	Mala muharica
<i>Muscicapa striata</i> Pall.	Siva muharica
<i>Cercotrichas galactotes</i> Temm.	Dugorepa grmuša
<i>Saxicola rubetra</i> L.	Obična travarka
<i>Saxicola torquata</i> L.	Crnoglava travarka
<i>Oenanthe oenanthe</i> L.	Obična bjelka
<i>Oenanthe hispanica</i> L.	Mediteranska bjelka
<i>Monticola saxatilis</i> L.	Drozd kamenjar
<i>Monticola solitarius</i> L.	Drozd modrulj
<i>Erithacus rubecula</i> L.	Crvendać
<i>Phoenicurus ochruros</i> Gm.	Planinska crvenrepka
<i>Phoenicurus phoenicurus</i> L.	Obična crvenrepka
<i>Luscinia megarhynchos</i> C. L. Brehm	Mali slavuj
<i>Luscinia svecica</i> L.	Modovoljka
<i>Turdus pilaris</i> L.	Drozd branjug
<i>Turdus torquatus</i> L.	Drozd ogričar
<i>Turdus merula</i> L.	Kos
<i>Turdus iliacus</i> L.	Drozd crvenih potkrila
<i>Turdus philomelos</i> C. L. Brehm	Drozd pjevač
<i>Turdus viscivorus</i> L.	Drozd imelaš
<i>Panurus biarmicus</i> L.	Brkata sjenica
<i>Aegithalos caudatus</i> L.	Dugorepa sjenica
<i>Parus montanus</i> Bald.	Planinska siva sjenica

Parus palustris L.	Obična siva sjenica
Parus lugubris Temm.	Meditranska sjenica
Parus cristatus L.	Čubasta sjenica
Parus ater L.	Jelova sjenica
Parus caeruleus L.	Šjenica plavić
Parus major L.	Velika sjenica
Sitta europea L.	Brgljev puzavac
Sitta neumayer Michah	Brgljev kamenjar
Tichodroma muraria L.	Puzgavac
Certhia familiaris L.	Kratkokljuni pužić
Certhia brachydactyla C. L. Brehm	Dugokljuni pužić
Remiz pendulinus L.	Bijela sjenica
Passer domesticus L.	Domaći vrabac
Passer hispaniolensis Temm.	Španski vrabac
Passer montanus L.	Poljski vrabac
Passer petronia L.	Vrabac kamenjar
Montifringilla nivalis L.	Sniježna zeba
Fringilla coelebs L.	Obična zeba
Fringilla montifringilla L.	Planinska zeba
Serinus serinus L.	Divlja kanarinka
Carduelis chloris L.	Zelentarka
Carduelis spinus L.	Čižak
Carduelis carduelis L.	Štiglić
Acanthis cannabina L.	Konopljarka
Loxia curvirostra L.	Krstokljun
Pyrrhula pyrrhula L.	Zamovka
Coccothraustes coccothraustes L.	Trešnjak
Emberiza calandra L.	Velika strnadica
Emberiza citrinella L.	Obična strnadica
Emberiza cia L.	Planinska strnadica
Emberiza hortulana L.	Velika strnadica
Emberiza cirrus L.	Crnogrla strnadica
Emberiza melanocephala Scop.	Crnoglava strnadica
Emberiza schoeniclus L.	Močvarna strnadica
<i>Sisari</i>	
Red <i>Chiroptera</i>	Sve vrste slijepih miševa koje žive u Crnoj Gori
Spalax leucodon Nordmann	Slijepo kuće
Mustella erminea L.	Hermelin
Lutra lutra L.	Vidra
Monachus monachus	Sredozemna medvjedica

Prilog III

SPISAK PROPISA KOJI SU RELEVANTNI ZA PRIMJENU NACIONALNOG STANDARDA ZA SERTIFIKACIJU I GAZDOVANJE ŠUMAMA U CRNOJ GORI

1. Životna sredina

- **1.1. Zakon o životnoj sredini** ("Sl. list RCG", br. 12/96)
 - 1.1.1. Uredba o procjeni uticaja zahvata na životnu sredinu ("Sl. list RCG", br. 14/97)
 - 1.1.2. Uputstvo o sadržaju elaborata procjene uticaja zahvata na životnu sredinu ("Sl. list RCG", br. 21/97)
 - 1.1.3. Uredba o zaštiti od buke (Sl. list RCG", br.24/95, 42/00, 25/03)
- **1.2. Zakon o integrisanom sprječavanju i kontroli zagađivanja životne sredine** ("Sl. list RCG", br. 80/05) (*primjenjuje se od 1. januara 2008.*)
- **1.3. Zakon o strateškoj procjeni uticaja na životnu sredinu** ("Sl. list RCG", br. 80/05) (*primjenjuje se od 1. januara 2008.*)
- **1.4. Zakon o procjeni uticaja na životnu sredinu** ("Sl. list RCG", br. 80/05) (*primjenjuje se od 1. januara 2008.*)
- **1.5. Zakon o zaštiti vazduha od zagađivanja** ("Sl. list SRCG", br. 14/80, 16/80)
 - 1.5.1. Pravilnik o dozvoljenim koncentracijama štetnih materija u vazduhu ("Sl. list SRCG", br. 4/82, 8/82)
 - 1.5.2. Pravilnik o emisiji zagađujućih materija u vazduh (Sl. list RCG, br. 25/2001)
- **1.6. Zakon o upravljanju otpadom** („Sl. list RCG“, br. 80/05) (*primjenjuje se od 1. novembra 2008.*)
 - 1.6.1. Pravilnik o kriterijumima za izbor lokacija, načinu i postupku odlaganja otpadnih materija (Sl. list RCG, 56/2000)
 - 1.6.2. Pravilnik o sanitarno-tehničkim uslovima koje moraju da ispunjavaju deponije i mjesta za izručivanje fekalija, načinu uređivanja i održavanja deponija i mjesta za izručivanje fekalija i o načini uništavanja smeća i fekalija („Sl. list RCG“ br. 20/83).
- **1.7. Zakon o zaštiti prirode** („Sl. list SRCG“, br. 36/77, 39/77, 2/89)
 - 1.7.1. Rješenje o stavljanju pod zaštitu rijetkih, prorijeđenih, endemičnih i ugroženih biljnih i životinjskih vrsta („Sl. list SRCG“, br. 36/82)
- **1.8. Zakon o nacionalnim parkovima** („Sl. list RCG“, br. 47/91)
 - 1.8.1. Odluka o visini i načinu plaćanja naknade za korišćenje dobara nacionalnih parkova, obavljanju djelatnosti i pružanju usluga u njima ("Sl. list RCG", br.18/96)

1 Vodoprivreda

- **2.1. Zakon o vodama** ("Sl. list RCG", br. 16/95, 22/95)
 - 2.1.1. Opšti plan zaštite od štetnog dejstva voda za period od 2003 do 2008 godine ("Sl. list RCG", br. 06/04)
 - 2.1.2. Pravilnik o kvalitetu otpadnih voda i načinu njihovog ispuštanja u javnu kanalizaciju i prirodni recipijent ("Sl. list RCG", br. 08/97)

- 2.1.3. Pravilnik o načinu ispitivanja kvantitavnih i kvalitativnih promjena voda ("Sl. list SRCG", br. 19/82)
- 2.1.4. Pravilnik o načinu određivanja i održavanja zona i pojaseva sanitarne zaštite izvorišta za piće i ograničenjima u tim zonama ("Sl. list RCG", br. 10/97, 21/97)
- 2.1.5. Pravilnik sadržini i načinu vođenja vodne knjige i katastra površinskih i podzemnih voda, korisnika i zagađivača voda, bujičnih tokova i erozivnih područja i vodoprivrednih objekata i postrojenja ("Sl. list RCG", br. 5/96, 19/96)
- 2.1.6. Program sistematskog ispitivanja kvaliteta vode na vodozahvatima i javnih kupališta za 1996. godinu ("Sl. list RCG", br. 22/96) (zone sanitarne zaštite)
- 2.1.7. Uredba o klasifikaciji i kategorizaciji voda ("Sl. list RCG" br. 14/96, 19/96, 15/97)

2 Poljoprivreda, šumarstvo, lov, ribolov ...

- **3.1. Zakon o zaštiti bilja od bolesti i štetočina** ("Sl. list RCG", br. 4/92, 59/92)
- **3.2. Zakon o organskoj poljoprivredi** ("Sl. list RCG", br. 49/04)
- **3.3. Zakon o poljoprivrednom zemljištu** ("Sl. list RCG", br. 15/92, 59/92, 27/94)
- **3.4. Zakon o vještačkim đubrivima** ("Sl. list RCG", br. 40/75, 45/75, 39/92)
- **3.5. Zakon o sjemenu i sadnom materijalu** ("Sl. list RCG", br. 39/92, 59/92)
- **3.6. Zakon o lovstvu** ("Sl. list SRCG", br. 47/99)
- **3.7. Zakon o slatkovodnom ribarstvu** („Sl. list RCG“, br. 39/76, 51/76, 34/88, 04/92)
- **3.8. Zakon o maslinarstvu** („Sl. list RCG“, br. 55/02)
- **Zakon o šumama** ("Sl. list SRCG", br.55/00)
 - 3.9.1. Naredba o lovostaju i skraćivanju lovne sezone, odnosno lovnih dana („Sl. list RCG“, br. 56/00).
 - 3.9.2. Naredba o određivanju ribljih plodišta („Sl. list RCG“, br. 18/99).
 - 3.9.3. Naredba o određivanju vremena lovostaja zaštićene divljači ("Sl. list SRCG", br. 32/80)
 - 3.9.4. Naredba o ribolovnim zabranama, ograničenjima i mjerama za zaštitu ribljeg fonda („Sl. list RCG“, br. 53/00, 14/01, 31/01, 24/02, 20/03, 16/05).
 - 3.9.5. Odluka o ustanovljavanju lovišta („Sl. list RCG“ br. 59/01)
 - 3.9.6. Odluka o utvrđivanju šumskih područja („Sl. list RCG“ br. 53/03)
 - 3.9.7. Odluka o visini naknade za vršenje kontrole u proizvodnji poljoprivrednog i šumskog sjemena i sadnog materijala ("Sl. list RCG", br. 35/96)
 - 3.9.8. Odluka o visini naknade za vršenje kontrole i obaveznih pregleda u proizvodnji poljoprivrednog i šumskog sjemena i sadnog materijala („Sl. list RCG“ br. 54/00)
 - 3.9.9. Odluka o zabrani ribolova u vodama Nacionalnog parka "Biogradska gora" i Nacionalnog parka "Durmitor" ("Sl. list RCG", br.18/96)

- 3.9.10. Pravilnik o bližim uslovima i načinu pod kojima se vrši paša, brst i kresanje grana, odnosno lisnika, progon stoke na pašu i pojila i obilježavanje šuma u kojima je zabranjena paša („Sl. list RCG“ br. 26/01)
- 3.9.11. Pravilnik o doznaci i sječi stabala, premjeru šumskih sortimenata, obliku i sadržini šumskih žigova, žigosanju šumskih sortimenata, obilježavanju panjeva bespravno posječenih stabala, uvjerenju o porijeklu šumskih sortimenata i uslovima koje moraju da ispunjavaju lica koja obavljaju poslove doznake, premjera i izdavanja uvjerenja o porijeklu šumskih sortimenata ("Sl. list SRCG", br. 04/02, 34/04)
- 3.9.12. Pravilnik o izgradnji, održavanju i načinu korišćenja šumskih puteva ("Sl. list SRCG", br. 26/01)
- 3.9.13. Pravilnik o kontroli proizvodnje šumskog sjemena, načinu i postupku vršenja priznavanja šumskih sjemenskih objekata i matičnih stabala i načinu vođenja evidencije o matičnim stablima („Sl. list RCG“ br. 22/94)
- 3.9.14. Pravilnik o mjerama za srečavanje štete i načinu i postupku za ostvarivanje naknade štete od zaštićene divljači („Sl. list RCG“ br. 54/00)
- 3.9.15. Pravilnik o načinu i postupku vršenja, odabiranja i umatičenja stabala, zasada voćnjaka, vinove loze, hmelja i ruža, kao i sadržini i načinu vođenja knjige matičnih stabala („Sl. list RCG“ br. 26/97)
- 3.9.16. Pravilnik o načinu i uslovima sakupljanja i korišćenja nezaštićenih biljnih vrsta ("Sl. list SRCG", br. 27/02, 64/03)
- 3.9.17. Pravilnik o načinu vršenja odabiranja matičnih stabala, sorti i podloga, odnosno selekciji voćaka, vinove loze i hmelja kao i o načinu vođenja knjige matičnih stabala („Sl. list RCG“, br. 09/83).
- 3.9.18. Pravilnik o naknadi štete koju fizička i pravna lica pričine šumama u društvenoj svojini ("Sl. list SRCG", br. 56/01)
- 3.9.19. Pravilnik o obimu i načinu uspostavljanja šumskog reda ("Sl. list SRCG", br. 26/81, 17/87)
- 3.9.20. Pravilnik o određivanju cjenovnika za naknadu štete koju građani i pravna lica pričine u lovištu bespravnim lovom ili na bilo koji bespravan način („Sl. list RCG“ br. 22/01)
- 3.9.21. Pravilnik o sadržini i načinu donošenja posebne osnove, programa i plana gazdovanja šumama i izvodjačkog projekta ("Sl. list SRCG", br. 20/87, 56/01)
- 3.9.22. Pravilnik o stručnoj kontroli nad proizvodnjom poljoprivrednog sjemena („Sl. list RCG“, br. 28/94, 05/03).
- 3.9.23. Pravilnik o uslovima koje treba da ispunjava stručni kadar u oblasti neophodan za obavljanje djelatnosti agroindustrije, poljoprivrede, veterine, šumarstva i vodoprivrede („Sl. list RCG“, br. 34/95).
- 3.9.24. Pravilnik o uslovima ograničenjima i redosljedu obavljanja ribolova na pojedinim ribolovnim područjima ili zonama („Sl. list RCG“, br. 10/04).
- 3.9.25. Pravilnik o uspostavljanju šumskog reda ("Sl. list SRCG", br. 26/01)

- 3.9.26. Pravilnik o dozvoljenim količinama opasnih i štetnih materijala u zemljištu i metodama za njihovo ispitivanje („Sl. list RCG“ br. 018/97)
- 3.9.27. Uputstvo u izradi godišnjeg plana gazdovanja šumama ("Sl. list SRCG", br. 26/81)
- 3.9.28. Uredba o utvrđivanju Programa zaštite i unapređivanja šuma za 1997. godinu ("Sl. list RCG", br. 39/97)
- 3.10 Zakon o učešću privatnog sektora u vršenju javnih usluga (Sl.list RCG,br. 30-03)

3 Planiranje prostora

- **4.1. Zakon o planiranju i uređenju prostora** ("Sl. list RCG", br. 16/95, 22/95)
 - 4.1.1. Prostorni plan SR Crne Gore do 2000. godine ("Sl. list SRCG", br. 17/97)
 - 4.1.2. Prostorni plan područja posebne namjene za Nacionalni park "Durmitor" ("Sl. list RCG", br. 20/97)
 - 4.1.3. Prostorni plan područja posebne namjene za Nacionalni park "Lovćen" ("Sl. list RCG", br. 19/97)
 - 4.1.4. Prostorni plan područja posebne namjene za Nacionalni park "Biogradska gora" ("Sl. list RCG", br. 19/99)
 - 4.1.5. Prostorni plan područja posebne namjene za Nacionalni park "Skadarsko jezero" ("Sl. list RCG", br. 46/01)

4 Rad, inspekcije

- **5.1. Zakon o inspekcijskoj kontroli** ("Sl. list RCG", br.50/92)
- **5.2. Zakon o zaštiti na radu** („Sl. list RCG“, br. 79/04)
- **5.3. Zakon o djelatnosti preduzetnika** ("Sl. list RCG", br. 43/95, 1/96)
- **5.4. Zakon o radu** („Sl. list RCG“, br. 43/03, 79/04)
- **5.5. Zakon o inspekciji rada** („Sl. list RCG“, br. 69/03)
- **5.6. Zakon o evidencijama u oblasti rada i zapošljavanja** („Sl. list RCG“, br. 69/03)
- **5.7. Zakon o štrajku** („Sl. list RCG“, br. 43/03, 79/04)
- **5.8. Zakon o svetkovanju vjerskih praznika** („Sl. list RCG“, br. 56/93, 27/94)
 - 5.8.1. Granski kolektivnu ugovor za djelatnost šumarstva, prerade drveta, proizvodnje i prerade papira („Sl. list RCG“, br. 54/04)
 - 5.8.2. Opšti pravilnik o higijenskim i tehničkim zaštitnim mjerama pri radu („Sl list RCG, br. 16/47, 18/47, 36/50)
 - 5.8.3. Pravilnik o načinu i postupku za vršenje prethodnih i periodičnih specijalističkih ljekarskih pregleda radnika („Sl. list RCG“, br. 25/80, 01/81)
 - 5.8.4. Pravilnik o načinu izdavanja isprava iz oblasti zaštite na radu („Sl list RCG, br. 47/81)
 - 5.8.5. Pravilnik o obezbjeđivanju smještaja, ishrane i prevoza radnika od mjesta smještaja do mjesta rada i natrag („Sl. list RCG“, br. 5/98)

- 5.8.6. Pravilnik o opštim mjerama i normativima zaštite na radu na orudjima za rad i uređajima („Sl list RCG, br. 18/67)
- 5.8.7. Pravilnik o vođenju evidencije iz oblasti zaštite na radu („Sl list RCG, br. 23/93)
- 5.8.8. Pravilnik o zaštiti na radu pri mehaničkoj preradi i obradi drveta i sličnih materijala („Sl list RCG, br. 09/88)
- 5.8.9. Pravilnik o zaštiti na radu pri utovaru i istovaru tereta („Sl list RCG, br. 13/88)
- 5.8.10. Pravilnik o zaštiti na radu u šumarstvu („Sl list RCG, br. 16/86, 01/87)

Prilog IV

NAJZNAČAJNIJE MEĐUNARODNE OBAVEZE KOJE UTIČU NA SEKTOR ŠUMARSTVA

- Agenda 21 (1992)
- Okvirna konvencija UN o klimatskim promjenama (1992)
- Konvencija o biodiverzitetu (1992)
- Konvencija o prekograničnom zagađivanju vazduha na velikim udaljenostima (1992)
- Konvencija o močvarnim područjima (Ramsar/1997)
- Konvencija o međunarodnoj trgovini ugroženim vrstama – CITES Konvencija (1993)
- Konvencija o zaštiti svetske kulturne i prirodne baštine (1972)
- Rezolucije Ministarske konferencije o zaštiti šuma u Evropi (1990, 1993, 1998, 2003)
- Direktiva Savjeta Evrope br. 409/79 o zaštiti divljih ptica
- Direktiva Savjeta Evrope br. 105/99 o tržištu šumskog reproduktivnog materijala (1986)
- Direktiva Savjeta Evrope br. 2158/92 o zaštiti šuma EU od požara (1992)
- Direktiva Savjeta Evrope br. 3528/86 o zaštiti šuma EU od atmosferskog zagađenja (1986)
- Direktiva Savjeta Evrope br. 1615/89 o uspostavljanju informaciono-komunikacionog sistema o evropskim šumama (1989)
- Direktiva Savjeta Evrope br. 89/68 o okvirnom zakonu zemalja članica u klasifikaciji drvne sirovine (1968)
- Direktiva Savjeta Evrope br. 1232/98 o statističkoj klasifikaciji proizvoda po aktivnostima u Evropskoj zajednici (1989)
- Natura 2000